

UVODNIK

Pred vami je dvojna številka Knjižničarskih novic. V barvah! Odslej bodo Knjižničarske novice vsebovale tudi nekaj barvnih strani, saj vse pogosteje pošiljate prispevke s fotografijami. Vse strani v barvah si lahko ogledate v elektronski različici, do katere lahko dostopate vsi naročniki tiskane oblike. Če uporabniškega imena in gesla za dostop še nimate, sporočite na icb@nuk.uni-lj.si.

Na spletni strani <http://www.nuk.uni-lj.si/knjižnicarskenovice> boste v prihodnjem mesecu lahko izpolnili tudi anketo, ki smo jo pripravili za naročnike Knjižničarskih novic. Prosim vas za sodelovanje in izpolnitev ankete, saj nam boste tako pomagali pri nadaljnjih izboljšavah publikacije.

Iz vsebine te številke bi najprej izpostavila obe najavi za posvetovanji, saj se rok za oddajo prijavnih hitro izteka. Ne spreglejte pa tudi razpisa za Čopove diplome in Čopova priznanja.

Članek iz prejšnje številke, o spremembah vrstilcev UDK v skupini 06, nadaljuje **Tatjana Kovač**. V prejšnji številki smo objavili povabilo na tiskovno konferenco ob izidu Smernic za knjižnične storitve za zaporni-

ke, v tokratni številki že objavljamo poročilo o njej. Pripravili sta ga **Silva Novljan** in **Dragana Lujčič**. O okrogli mizi o elektronski knjigi in bralnikih pišeta **Mateja Ločniškar-Fidler** in **Tatjana Martinčič**. **Tatjana Pristolič** vas opozarja na razstavo fotografskega natečaja, potek bralne značke za odrasle v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj predstavlja **Liljana Klemenčič**, s praznovanjem 60-letnice Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika pa nas seznanja **Simona Šuler Pandev**. O novi knjižnici v Mengšu piše **Tanja Merčun**.

Čestitke Danieli Šavli, novi dobitnici Berčičeve nagrade in veliko sreče pri izzivih, ki čakajo mlado diplomantko.

O izzivih prehoda šolske knjižnice na COBISS piše **Gregor Škrlič**, o izzivih ravnanja s starim gradivom **Simon Perko**, o tehnologiji, s katero lahko olajšamo izziv uporabe knjižnic slepim, slabovidnim in dislektičnim uporabnikom pa Dušan Jankovič.

Pozdrav mesecu maju!

Damjana Vovk

ČESTITKA

Matična Knjižnica Kamnik je pridobila certifikat ISO 9001:2008 za sistem vodenja kakovosti. Slovesna podelitev certifikata je potekala 16.4.2009.

Knjižnica, ki letos praznuje 60-letnico delovanja, je poleg Mariborske knjižnice druga kulturna ustanova, ki ji je Slovenski inštitut za kakovost in meroslovje – SIQ podelil certifikat. Prejetje certifikata pomeni, da je ustanova uskladila svoje poslovanje z zahtevami mednarodnega standarda ISO 9001:2008.

Matični Knjižnici Kamnik čestitamo za pridobitev certifikata.

uredništvo Knjižničarskih novic

Kazalo:

Uvodnik	1
Čestitka	1
Koledar prihajajočih srečanj	2
Spremembe vrstilcev UDK v skupini 06	3
OŠ Prule in prehod na COBISS	4
Knjižne podpore za knjižnice, muzeje in arhive	7
»Emerging trends in technology«	13
Oprema za slepe in slabovidne v knjižnicah	14
Berčičeva nagrada 2008	18
Knjižnica kot središče skupnosti	19
Popularnost	20
An awfully big adventure	22
Poziv revije Šolska knjižnica	22
Elektronske knjige in bralniki v splošni knjižnici	23
Moj pogled, razstava fotografij	30
Knjižnice v zaporih	31
Ujeta misel	32
Bralna značka za odrasle 2009	33
Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne praznuje 60 let	35
Najava: Stanje in vizija domoznastva	37
Najava: Učenje za vse življenje	39
Razpis za podelitev Čopovih diplom in Čopovih priznanj v letu 2009	41

KOLENDAR PRIHAJAJOČIH SREČANJ

TUJINA

(izbor za obdobje maj – junij 2009)

- **4.-6.5.2009**, Mendellin, Kolumbija, *2nd International Congress on Information Science Research*, <http://bibliotecologia.udea.edu.co/index.php>
- **7.-9.5.2009**, Dunaj, Avstrija, *EBLIDA annual Council Meeting*, <http://www.eblida.org/>
- **7.-10.5.2009**, Michigan, ZDA, *44th International Congress on Medieval Studies: Book Technologies*, <http://www.wmich.edu/medieval/congress/index.html>
- **12.-14.5.2009**, Pretorija, JAR, *African Digital Scholarship & Curation 2009*, <http://www.library.up.ac.za/digitalscholarship.htm#admin>
- **13.-15.5.2009**, Santo Domingo, Dominikanska republika, *2nd World Congress Information and Knowledge: Technology Issues*, <http://www.documentalistas.com/events/2wc09/>
- **15.-17.5.2009**, Dunaj, Avstrija, *KRIBIBI: Angriff auf die historische Erinnerung*, <http://www.bvoe.at/~kribibi/veranstaltungen/>
- **18.-21.5.2009**, Atlanta, ZDA, *4th International Conference on Open Repositories*, <https://or09.library.gatech.edu/>
- **25.-27.5.2009**, Montreal, Kanada, *The Workshop for Instruction in Library Use (WILU 2009)*, <http://library.concordia.ca/wilu2009/index-en.php>
- **25.-30.5.2009**, Dubrovnik, Hrvaška, *LIDA*, <http://www.ffos.hr/lida/>
- **26.-29.5.2009**, Chania, Grčija, *QQML2009: Qualitative and Quantitative Method in Libraries*, <http://www.isast.org/home.html>
- **26.-29.5.2009**, Tampere, Finska, *IASSIST*, <http://www.fsd.uta.fi/iassist2009/>
- **27.-29.5.2009**, Baltimore, ZDA, *Society for Scholarly Publishing*, <http://www.sspnet.org/>
- **28.-29.5.2009**, Gdansk, Poljska, *3rd International Baltic Conference on Library Management and Organization*, wypozyczalnia@ateneum.edu.pl
- **28.-30.5.2009**, Ottawa, Kanada, *Mapping the 21st Century Information Landscape: Borders, Bridges and Byways*, <http://www.ca-is-acsi.ca/>
- **1.-4.6.2009**, Leuven, Belgija, *IATUL 2009 - 30th Annual Conference of the International Association of Technological University Libraries*, <http://wbib.kuleuven.be/iatul2009/>
- **2.-5.6.2009**, Erfurt, Nemčija, *98. Deutscher Bibliothekartag*, <http://www.bibliothekartag2009.de/>
- **6.-14.6.2009**, Sudak, Ukrajina, *Libraries and Information Resources in the Modern World of Science, Culture, Education, and Business*, http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2009/eng/inf_let.php
- **9.-10.6.2009**, Ottawa, Kanada, *International Council for Scientific and Technical Information Conference 2009*, <http://icsti2009.org/>
- **15.-16.6.2009**, Georgetown, Malezija, *International Conference on Libraries*, <http://www.lib.usm.my/equip-usm/custom/icol2009.jsp>
- **23.-24.6.2009**, Vancouver, Kanada, *2nd International mLibraries Conference*, <http://library.open.ac.uk/mLibraries/>

SODELOVANJE NA POSVETOVANJU

(roki za oddajo povzetkov)

- **15.6.2009** za 15-18.9.2009, Graz, Avstrija, *30. Österreichischen Bibliothekartag: The ne(x)t generation: das Angebot der Bibliotheken*, eveline.pipp@uibk.ac.at

ISSN 0353-9237

Izdala in založila: Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana

Za knjižnico: mag. Lenart Šetinc

Odgovorna urednica: Damjana Vovk (e-pošta: icb@nuk.uni-lj.si)

Uredniški odbor: dr. Melita Ambrožič, dr. Silva Novljan, dr. Maja Žumer

Naklada: 400 izvodov

Naročila in odpovedi tiskane in elektronske oblike Knjižničarskih novic: icb@nuk.uni-lj.si oz. tel. št. 01/2001-176

VSEBINSKA OBDELAVA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA

STROKOVNE
TEME

SPREMEMBE VRSTILCEV UDK V SKUPINI 06

(nadaljevanje iz KN 2009, št. 3)

V novi razvrstitvi vrstilcev UDK (MRF UDC 2006) je glavna skupina 06 precej okrnjena. Nekateri vrstilci so črtani, to velja tudi za splošne privesne vrstilce za obliko (06); nekatere vsebine pa so prenesene na druga mesta.

Nagrade, podeljevanje nagrad in priznanj po novi razvrstitvi vrstilcev UDK

Nagrade so iz ukinjene skupine UDK 06.068 prenesene v skupino 06.05.

Primeri:

06.05Nobel	Nobelove nagrade
06.05Nobel:54	Nobelova nagrada za kemijo
06.05Pulitzer:070	Pulitzerjeva nagrada za novinarstvo
06.05Oscar:791.636:78	nagrada Oscar za filmsko glasbo
06.05Prešeren	Prešernove nagrade
06.05Prešeren:929Licul	Prešernova nagrada za življenjsko delo Miljenka Licula
06.05(497.4):615	Krkine nagrade
06.05(497.4):821.163.6-31	nagrade Kresnik

Javne prireditve, festivali po novi razvrstitvi vrstilcev UDK

Korporacije, društva, prireditve iz ukinjene skupine 061.7 moramo sedaj izražati z drugimi glavnimi vrstilci UDK. Podobno velja za splošne privesne vrstilce (067).

Določene javne prireditve je mogoče izražati z vrstilci skupine 394 (javno življenje, družabno življenje). Tu ni sprememb.

Primeri:

394.23	Cirkusi
394.25	Karnevali. Maškarade
394.3	Plesne prireditve
394.46	Komemorativne prireditve
394.7	Turnirji

Kulturne, umetniške javne prireditve, festivale pa lahko izražamo z ustreznim glavnim vrstilcem za stroko oz. dejavnost, ki mu dodamo posebni privesni vrstilec .079. Izjema je skupina 77 (fotografija), kjer ima ta posebni privesni vrstilec drugačen pomen. Tako tvorimo vrstilce za naslednje vsebine:

7.079	(kulturne prireditve različnih vrst umetnosti)
78.079	(glasbene prireditve, glasbeni festivali)
782.079	(operni festivali)
791.65.079	(filmski festivali)
792.079	(gledališke prireditve, gledališki festivali)
7.079:82	(literarne prireditve)

Primeri:

78.079(497.4Radovljica)	Festival Radovljica
784.079(497.4Šentvid pri Stični)	Tabor slovenskih pevskih zborov, Šentvid pri Stični
782.079(430München)	Münchener Opern-Festspiele
791.65.079 (497.4Portorož)»2008«	Festival slovenskega filma, Portorož, 2008
791.229.2.079(497.4Ljubljana)	Dnevi etnografskega filma, Ljubljana
792.079(497.4Kranj)	Teden slovenske drame, Kranj
792.079(497.4Maribor)»2007«	Borštnikovo srečanje, Maribor, 2007
792.97.079(100)	Mednarodni lutkovni festival

Če knjižnica želi za svojo domoznansko zbirko izpostaviti kraj prireditve, je mogoče uporabiti vrstilec 394.4 (javne

slovesnosti). Z znakom za odnos ga povežemo z določeno kulturno ali umetniško dejavnostjo. Po potrebi dodamo splošni privesni vrstilec za čas.

Po tej inačici razvrščamo gradivo po obliki, tj. po prireditvi, festivalu. Primeri iz bibliografske baze, isti kot zgoraj:

394.4(497.4Radovljica):78	Festival Radovljica
394.4(497.4Šentvid pri St.):784	Tabor slovenskih pevskih zborov, Šentvid pri Stični
394.4(430München):782	Münchener Opern-Festspiele
394.4(497.4Portorož):791.65»2008«	Festival slovenskega filma, Portorož, 2008
394.4(497.4Ljubljana):791.229.2	Dnevi etnografskega filma, Ljubljana
394.4(497.4Kranj):792(497.4)	Teden slovenske drame, Kranj
394.4(497.4Maribor):792»2007«	Borštnikovo srečanje, Maribor, 2007
394.4(497.4Ljubljana):792.97(100)	Mednarodni lutkovni festival

Enako storimo, kadar »stroka« ob glavnem vrstilcu nima posebnega privesnega vrstilca za prireditve.

Primeri:

394.4(430.121.519):655.4	knjižni sejem v Frankfurtu
394.4(497.4Črnomelj):398.332.1	Jurjevanje v Črnomlju
394.4:314.151.3-054.7(=163.6)	Srečanje slovenskih izseljencev

Tatjana Kovač
Narodna in univerzitetna knjižnica

STROKOVNE TEME

OŠ PRULE IN PREHOD NA COBISS

Uvod

Sodobno šolsko knjižnico osnovne šole, v informacijsko razviti družbi, si težko predstavljamo brez strokovno urejenih in javno dostopnih informacij. Vse več se v vsakodnevem življenju poudarja dostopnost do informacij od doma in preko spleta. V članku bom predstavil knjižnico Osnovne šole Prule v Ljubljani ter odločitev prehoda iz programa Šolska knjižnica na programsko opremo COBISS3.

Šolska knjižnica OŠ Prule in programska oprema

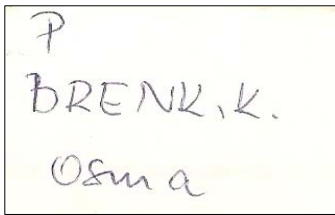
Šolska knjižnica, ki pridobiva, strokovno obdeluje, hrani in izposoja knjižnično gradivo, je sestavni del celotnega vzgojno-izobraževalnega dela šole. Za nemoteno delovanje potrebuje knjižnično gradivo, strokovno ureditev tega in knjižničarja, ki izvaja vse naloge in pomaga uresničevati cilje. Da knjižnica postane informacijsko središče šole, se mora vključevati v letni program šole ter slediti potrebam in povpraševanju svojih uporabnikov. V sodobni šolski knjižnici so strokovni postopki avtomatizirani, kar pomeni, da se za obdelavo, izposojajo in druge postopke uporablja računalnik in ustrezna programska oprema.

Na področju osnovnošolskega in srednješolskega knjižničarstva se je v preteklih letih (po osamosvojitvi Slovenije), poenotila računalniško-programska oprema. Lokalne zbirke v knjižnicah šol so v veliki večini obdelovale in izposojale gradivo s programom Šolska knjižnica¹, ki ga je razvilo podjetje SAOP d.o.o. Nova Gorica. Bahor (2009) je zapisal, da so program sistematično uporabljali v knjižnicah osnovnih in srednjih šol (okoli 600 šol). Program je deloval v okolju DOS. In knjižnica OŠ Prule je leta 1996 postala ena izmed uporabnic tega programa, s pomočjo katerega je takrat zaposlena knjižničarka, vse knjižnično gradivo računalniško obdelala. Šola je podpisala tudi pogodbo z IZUM-om in postala pridružena članica, saj je s prevzemanjem zapisov iz nacionalne baze, knjižničarki omogočila hitrejšo vzpostavitev lokalne računalniške baze.

Pregled dosedanjega stanja šolske knjižnice OŠ Prule

Obdelava gradiva, nove postavitve, spremembe UDK vrstilcev in prostorsko urejanje naše šolske knjižnice skozi desetletja in do danes, so prinesle kar precej sprememb. Tudi knjižnični katalogi so se spreminjali in

1 <http://ro.zrsss.si/sk/saop.htm>

Slika 1: Ročno izpisana nalepka za gradivo

gradiv. Nalepke na gradivu so bile izpisane ročno. Primer takšne nalepke je na sliki 1. Primer kataložnega listka je viden na sliki 2. Na tretji sliki pa je primer kataložnega listka, na katerem so bile nalepke že računalniško natisnjene (gradivo je bilo računalniško obdelano). Vendar se je izposoja še vedno izvajala ročno, saj še ni bilo črtnih kod, niti čitalca za črtne kode. Kasneje je šola naročila zunanji tisk črtnih kod (slika 4), katere je bilo potrebno v okviru organizirane inventure tudi pravilno razporediti v skladu z inventarnimi številkami po gradivu.

Ko je verzija računalniškega programa delovala brez napak, so knjižničarke tudi same tiskale nalepke s črtnimi kodami (slika 5). Avtomatizacija knjižnice je bila skoraj popolna. Problem se je pokazal le pri obdelavi serijskih publikacij. Še vedno jih je bilo potrebno obdelovati na klasičen način in voditi listkovne kataloge.

Gradivo šolske knjižnice je bilo in je še vedno urejeno v prostem pristopu. Knjižnično gradivo za učence je ločeno od knjižničnega gradiva za učitelje. Leposlovje je razvrščeno po starostnih stopnjah (barvno ločeno),

dopolnjevali.

Urejeni popisi gradiva šolske knjižnice so bili najprej ročno napisani abecedni listkovni katalogi. Do danes so se ohranili še nekateri primeri takšnih

strokovna in poučna literatura pa po sistemu UDK:

- C – predstavlja police za učence 1. triletja (slikanice, manj zahtevno gradivo),
- P – police z gradivom za učence 2. triletja,
- M – to je gradivo za učence 3. triletja,
- L – predstavlja police z ljudskim slovstvom,
- stroka je razvrščena po UDK vrstlicah.

Katalogi so bili in so namenjeni uporabnikom, saj se s pomočjo teh, lažje znajdejo v knjižnici in med policami. Uporabnik v knjižnici s pomočjo računalniškega kataloga locira gradivo med policami in sploh ugotovi, ali je gradivo prosto ali izposojeno. Ker že več let ni listkovnega kataloga in so pred leti predhodniki uredili zbirko, vnesli knjižnično gradivo v računalniški katalog, voden v programu Šolska knjižnica in uporabnikom ponudili računalnik z dostopom do lokalnega kataloga. A katalog knjižnične zbirke OŠ Prule ni bil javno dostopen preko spleta.

Slika 4: Kupljene črtne kode

Slika 5: V knjižnici natisnjene črtne kode

Povpraševanje in priprava na COBISS

Pred nami (šola in šolsko knjižnico) so se pojavili novi izzivi. Informacijsko in tehnološko napredni časi, informacijsko opismenjeni uporabniki in tudi bibliopedagoške ure, pri katerih se učenci učijo uporabe javnega kataloga COBISS/OPAC, so nam začrtali smernice, kam se je potrebno usmeriti. V enoten nacionalni knjižnični informacijski sistem COBISS (Kooperativni Online Bibliografski Sistem in Servisi), ki povezuje slovenske knjižnice v enoten knjižnični informacijski sistem z vzajemno katalogizacijo, vzajemno bibliografsko-kataložno bazo podatkov COBIB in lokalnimi bazami podatkov sodelujočih knjižnic. Že Bahor (2009) je v dokumentu z naslovom Šolske

St. izposojalca	Izposojeno dne	St. izposojalca	Izposojeno dne	St. izposojalca	Izposojeno dne
3	3. 11. 72				
356	11. 72				
350	28. 11. 75				
157	11. 01				
845					
845					
1068	1. 11. 1986				

Slika 2: Prvotni kataložni listki

St. izkaznice	Izposojeno dne	Vrnjeno dne	St. izkaznice	Izposojeno dne	Vrnjeno dne
652	12. 11. 1997				
650					
561	11. 02. 1993				
706					
726	4. 05. 1994				
745					

Slika 3: Novejši kataložni listek

knjižnice², spremljal problematiko vključevanja šolskih knjižnic v sistem COBISS. Zapisal je tudi, da si skupina za knjižnično dejavnost na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo, s sodelovanjem svetovalca Centra za razvoj knjižnic in predsednice sekcije za šolske knjižnice pri ZBDS prizadeva, da bi postopno vključevali šolske knjižnice v sistem COBISS. In za prihodnost so pripravili natančne kriterije in postopke za postopno vključevanje šolskih knjižnic v sistem COBISS. Vodstvo šole in knjižničar so zato začeli s sestanki, pripravami, prebiranjem pravilnikov, zakonodaje in povpraševanjem glede pridružitve temu sistemu. Upoštevajoč Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003)³ in Koalicijsko pogodbo vlade (2008)⁴, kjer na 39. strani piše, da bodo šolske knjižnice vključili v sistem COBISS, smo se odločili na IZUM poslati povpraševanje za polnopravno članstvo. V veliko pomoč pri odločitvi so bile tudi druge šolske knjižnice, ki so že polnopravne članice COBISS. Z vodstvom in računovodstvom smo pripravili strateški načrt vključevanja naše šole ter pripravili finančne in časovne opredelitve.

Po prejetju dopisa, predračuna, navodil in pogodbe s strani IZUM-a, je bilo potrebno pripraviti in izpolniti obrazce s podatki o knjižnici. Po podpisu pogodbe je šola prijavi knjižničarja na izobraževanje Uporaba programske opreme COBISS3/Prevzemanje zapisov in zaloga⁵, ki je za novo pridruženega člana brezplačen. Knjižničar je pripravil šifrante, ki so vsebovali lokacije v knjižnici, šifrante postavitev gradiva in območja inventarnih števil. Za naše potrebe je bilo potrebno opredeliti inventarna območja za knjižnično gradivo in gradivo učbeniškega sklada (vsaka knjižnica se lahko odloči glede na potrebe). V sodelovanju z računovodstvom je bilo potrebno pripraviti zapisnik o stanju zaloge na dan 1.1.2009. Po vsem tem je katalog Osnovne šole Prule postal javno dostopen in na voljo na spletni strani <http://www.cobiss.si/scripts/cobiss?command=CONNECT&base=51314>.

Na 3-dnevnem tečaju so predavatelji natančno in sistematično opisali ter predstavili program in način dela. Vsaka nova polnopravna članica se je seznanila tudi s svojo kontaktno osebo, ki je kasneje prišla tudi na šolo vzpostaviti program in uvod v delo z zalogo. Od takrat dalje, knjižničar vnaša zalogo in sproti tudi fizično izloča gradivo, v skladu z Navodili za izločanje in odpis knjižničnega gradiva (2003). Poleg vseh novosti, je za uporabnike zelo dobrodošla tudi nalepka, saj je takšna,

kot nalepke v splošnih knjižnicah.

Zaključek

Ker se v šolski knjižnici OŠ Prule in učilnicah najde še veliko gradiva z različnimi in zastarelimi vrstili, z nalepkami različnih računalniških sistemov, je bila vključitev OŠ Prule v COBISS smiselna odločitev, saj se hkrati ob gradnji nove zaloge ureja stara. Katalog je javno dostopen, kar je pomembno za vse uporabnike, kot tudi za učence pri bibliopedagoških urah, kjer poteka iskanje globalno (slovenske knjižnice) in lokalno (OŠ Prule).

Ob delu s COBISS3 v šolski knjižnici, sem spoznal drugo dimenzijo šolskega knjižničarja in vpletenost v bibliotekarsko stroko v povezavi z vzgojo in izobraževanjem. Ob obsegu dela, stalnih novostih, odkrivanju zmogljivosti programa lahko rečem le, da je delo izjemno razgibano, polno prijetnih presenečenj in osebnega zadovoljstva. Šolski knjižničarji imajo tako pred seboj še mnoge izzive, s katerimi se bodo spoprijeli. Za uspešno knjižničarjevo delo in predstavitev šolske knjižnice, je velikega pomena tudi podpora vodstva in sodelavcev.

Gregor Škrlič
OŠ Prule, Ljubljana
gregor.skrlic@guest.arnes.si

Literatura

BAHOR, S. (2009). Šolske knjižnice. Pridobljeno 2. 4. 2009 s spletne strani: <http://www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/izobrazevanje/bahor-splodne.pdf>.

Klasični težaji, predstavitev. Pridobljeno 6. 3. 2009 s spletne strani: <http://izobrazevanje.izum.si/EntryFormDesktopDefault.aspx?tabid=22&type=cobiss>.

Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012. Pridobljeno 30. 3. 2009 s spletne strani: http://www.zares.si/wp-content/uploads/koalicijska_pogodba-2008-11-06.pdf.

Navodila za izločanje in odpis knjižničnega gradiva. Pridobljeno 7. 4. 2009 s spletne strani: http://www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/pdf/navodilo_izlocanje_gradiva.pdf.

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. Pridobljeno 2. 4. 2009 s spletne strani: http://www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/pdf/pravilnik_pogoji_izvajanje.pdf.

ŽEKAR, D. (2007). Iz programa Šolska knjižnica v sistem COBISS : kako smo se lotili prehoda iz enega sistema v drugega v šolski knjižnici Osnovne šole Hruševac. *Šolska knjižnica*, 17 (3-4), 155-156.

2 <http://www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/izobrazevanje/bahor-splodne.pdf>

3 http://www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/pdf/pravilnik_pogoji_izvajanje.pdf

4 http://www.zares.si/wp-content/uploads/koalicijska_pogodba-2008-11-06.pdf

5 <http://izobrazevanje.izum.si/EntryFormDesktopDefault.aspx?tabid=22&type=cobiss>

KNJIŽNE PODPORE ZA KNJIŽNICE, MUZEJE IN ARHIVE

STROKOVNE
TEME

Uvod

K pisanju tega prispevka oziroma članka me je spodbudilo večletno udejstvovanje na področju konserviranja in restavriranja različnih knjižnih vezav, papirja in pergamenta v Narodni in univerzitetni knjižnici. Pri svojem delu, razstavljanju knjižnega gradiva na razstavah ter pri večjih popisih stanja knjižnega in knjižničnega gradiva, sem se pogosto srečeval z objekti, ki so utrpeli različne poškodbe vezave. Pri nekaterih je bilo vidno, da so nastale zaradi pogoste večstoletne uporabe, nekatere druge vezave pa so prav tako utrpeli hude poškodbe (na primer: sprednja platnica je bila ločena od vezave), čeprav vidnih sledov pogoste uporabe niso kazale.

Zaradi tega paradoksa sem začel raziskovati in prebirati različno literaturo v prizadevanju, da bi dobil zadovoljive odgovore in razširil svoje znanje in vedenje o teh vprašanih. O tem paradoksu sem se pogovarjal tudi z uveljavljenim angleškim konservatorjem Christopherjem Clarksonom, čigar tečajev, ki so potekali v organizaciji NUK ali Arhiva RS, sem se redno udeleževal. S svojimi pristopi, razumevanjem in izkušnjami mi je uspel širiti obzorja, ki so bila pred tem, priznam, večkrat ozka in okorna. Pojasnil mi je, kako strukturne prvine (raznolikost zgradbe vezav) različnih knjižnih vezav vplivajo na njihove lastnosti, kako moramo z njimi ravnati ter katere zakonitosti moramo pri tem upoštevati, da bi lahko, kar se da, zmanjšali možnost nastanka poškodb med rokovanjem v čitalnicah knjižnic, muzejev in arhivov.

Z razumevanjem potreb različnih knjižnih vezav je Clarkson razvil sistem 6-ih enot knjižnih podpor za ravnanje z objektom med razstavljanjem oziroma odpiranjem. Od njegove predstavitve v letu 1987 je bil preizkušen v številnih institucijah, ki ga v svojih zbirkah uporabljajo za najraznovrstnejše knjižnično gradivo. Sistem knjižnih podpor so navdušeno sprejeli tako knjižničarji kot tudi kustosi in bralci. Uporabniki so se hitro privadili varnejši obliki novih knjižnih podpor, jih raje uporabljajo in jim po navadi dajejo prednost pred prejšnjimi oblikami knjižnih naslonil.

Sam sem njegov sistem nadgradil z dodatnima dvema enotama tanjših pravokotnih blazin, o čemer bom pisal v nadaljevanju.

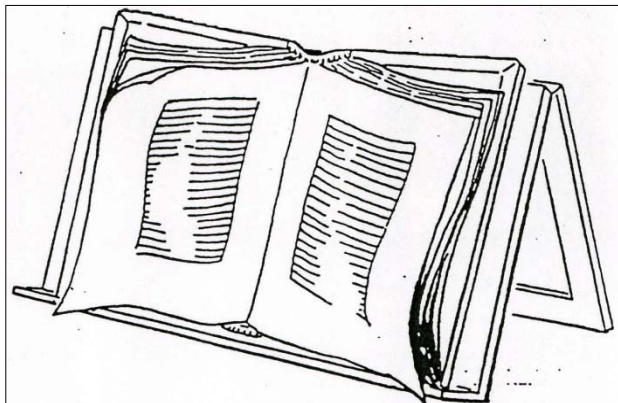
Razstavna dejavnost je prisotna skoraj v vsaki knjižnici in s tem žal tudi poškodbe vezav. Sistem, ki ga bom predstavil, nam omogoči varno razstavitve knjižnih objektov na razstavah in tudi varno razstavljanje objektov na posameznem listu pod udobnim bralnim kotom 20°. Nedrsljivost površine podpor se je izkazala za primerno rešitev pri prevozu objekta/-ov razstavljanja na razstavni prostor izven domače institucije, ter seveda pri prevozu nazaj.

Namen prispevka je torej v prvi vrsti posredovati koristne informacije in vedenja bibliotekarjem, knjižničarjem, kustosom, arhivistom in drugim strokovnim sodelavcem, ki so skrbniki knjižničnega gradiva v zbirkah različnih institucij, v drugi vrsti pa je namenjen vsem uporabnikom, ki prihajajo in bodo prišli v stik z omenjenim gradivom, da bodo znali z njim primerno in odgovorno ravnati in bodo lahko tudi sami doprinesli k ohranjanju slovenske knjižne kulturne dediščine. Upam, da bo pričujoči prispevek v vodilo in pomoč vsem, da bomo s skupnimi prizadevanji in pozitivnimi premiki v ravnanju s knjižničnim gradivom pripomogli k ohranitvi čim večjega števila knjižnih vezav v njihovi originalni (izvirni) obliki tudi za rodove, ki prihajajo za nami. Na koncu sem prispevku dodal tudi kratek glosar izrazov, ki sem jih uporabil v prevodu.

Clarksonove bralne knjižne podpore za čitalnice: potreba po novem sistemu

V zadnjih letih je očitno poslabšanje stanja redkih tiskanih knjig in rokopisov privedlo do potrebe, da korenito spremenimo naš odnos do razstavljanja in ohranjanja knjižnega gradiva v knjižnicah, muzejih in arhivih. Seveda moramo vedeti, da je pri našem prizadevanju, da bi gradivo čim boljše zaščitili pred nadaljnjim propadanjem, preprečevanje boljše od zdravljenja. Tako je ena prvih prednostnih nalog zagotavljanje ugodnih pogojev za naše gradivo, tako na mestu hranjenja kot na mestu branja (razstavljanja) v čitalnicah knjižnic, muzejev in arhivov.

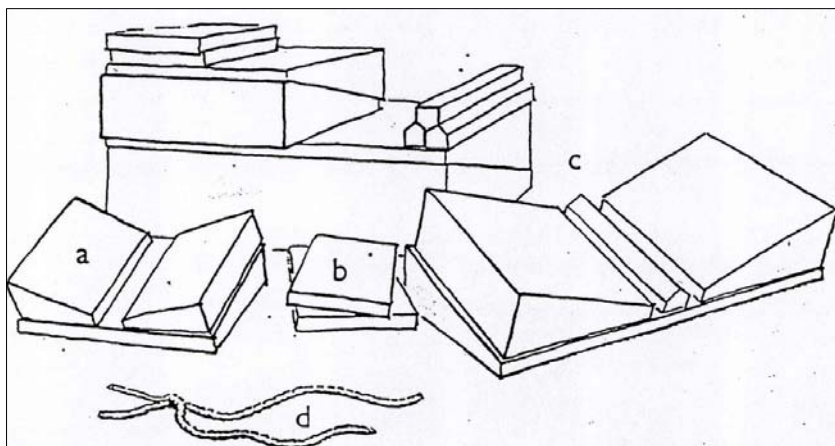
Naš cilj je konstantno skrbno ravnanje s knjižnimi objekti v čitalnicah. Za doseg tega cilja najprej potrebujemo ustrezno znanje o knjižnih objektih kot kompleksnih fizičnih predmetih v celoti. Zaradi različnosti uporabljenih materialov ter različnih knjižnih struktur

Slika 1: Slabo zasnovan bralni pult. Nameščena knjiga je nagnjena pod preveč ostrim kotom. Listi knjižnega bloka silijo navzdol. Sile se ne razporedijo enakomerno po celotni površini vezave. Sila oziroma pritisk je zbran v točki in rezultira v strukturnih poškodbah knjižne vezave (poškodba strukture šivanja [pretrgana nit], knjižnega hrbta in/ali pregibov).

moramo upoštevati njihove zakonitosti in uporabiti različne pristope za varno rokovanje z njimi ter razstavljanje.

Pri uporabi knjižnih objektov v čitalnicah so ključnega pomena ustrezne knjižne podpore oziroma naslonila, ki so izdelana tako, da knjigo pri rokovanju varno podpirajo. Veliko obstoječih knjižnih naslonil in pultov ni zasnovanih oziroma izdelanih na način, ki bi vsaki posamezni knjigi omogočal prilagoditev glede na spreminjajočo se obliko knjižnega hrbta in pregibov, ki se pojavlja med listanjem; pravzaprav so pogosto celo škodljive, saj zaradi svoje neprilagodljivosti in strmega naklona povzročajo, da je vezava izpostavljena velikim obremenitvam (slika 1). Pri branju v čitalnicah se je pokazala potreba, da bi našli neškodljivo metodo, ki bi nam omogočala knjigo med branjem držati odprto.

Slika 2: Clarksonove enote sistema knjižnih podpor

Bralec ne bi smel držati knjige odprte z eno roko, medtem ko bi z drugo poskušal delati zapiske, temveč bi moral imeti obe roki prosti. To je zlasti pomembno pri rokovanju s pergamentnimi rokopisi, na katerih zlahka pustimo sledi prstnih odtisov (zaradi naravnih olj naših rok).

Sestavne enote sistema bralnih knjižnih podpor

Sistem knjižnih podpor je zgrajen iz lahkih enot mehke poliuretanske pene. Koncept povezanih enot je narekoval izbiro standardiziranih kotov in mer. Ena od prednosti sistema je tudi enostavnost uporabe in skladiščenja. Enote sistema sestavljajo tri osnovne oblike v različnih velikostih (formatih) (glej elemente slike 2):

- Stopničasti klin z naklonom 20°**; par teh klinov ter še eden velikosti naslednjega večjega formata so potrebni za posamezno "namestitveno mesto".
- Pravokotna blazina** debeline 25mm (1"); ponavadi nam za običajno namestitev zadostujeta dve blazini, za zelo debele knjige pa bi lahko potrebovali tudi tri.
- Trak podpore knjižnega hrbta** se uporablja pri podpori vezav oprijetega – fleksibilnega (prožnega) hrbta. Pomembno je omeniti, da se vbočeno ukrivljanje oziroma konkavna krivulja hrbta med listanjem takšne vezave knjige spreminja. Pri odpiranju vezav oprijetega – fleksibilnega hrbta vrh traku podpore podpre krivuljo naravnega ukrivljanja knjižnega hrbta in hrbtu med spreminjanjem njegove oblike daje primerno oporo. *Pomembno:* Trak podpore uporabimo izključno samo pri podpiranju vezave oprijetega – fleksibilnega hrbta; z uporabo pri podpori hrbtov drugih vezav bi lahko povzročili resne poškodbe.

Torej šest enot (3. klini, 2 blazini, 1 trak podpore hrbta), ki so potrebne za običajno namestitev, ter po potrebi možna dodatna blazina.

Poleg enot iz poliuretanske pene potrebujemo samo še en dodaten kos opreme:

- "kača" – obtežilna vrvica**, ki nam pomaga držati knjigo odprto. Za namestitev potrebujemo dve kači. Navadno uporabljamo obtežilne vrvice dolžine 90 ali 120 cm (3 ft ali 4ft; 1ft = 30,48 cm). Drugače povedano mora biti 'kača' - obtežilna vrvica dvakrat daljša od višine knjige (torej, če je višina knjige 30 cm, je

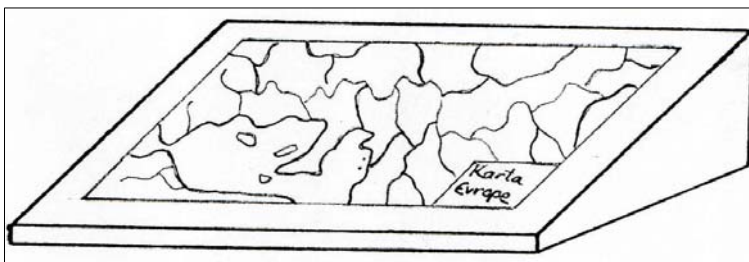
dolžina 'kače' 90 cm; razmerje 1:3), ker je pomembno, da obtežilna vrstica pravilno obteži odprto knjigo. Zaradi dolžine vrvice bralec po potrebi brez težav spremeni njeno namestitev. 'Kačo' lahko oblečemo tudi v drugo tkanino, katere lastnosti materiala bi morale biti naslednje: primerna mehkoča, nedrsljivost in fleksibilnost (prožnost), inertnost (kemijska stabilnost) ter neobarvanost vlaknine (naravna barva vlaknine).

Praktična uporaba sistema poliuretanskih knjižnih podpor

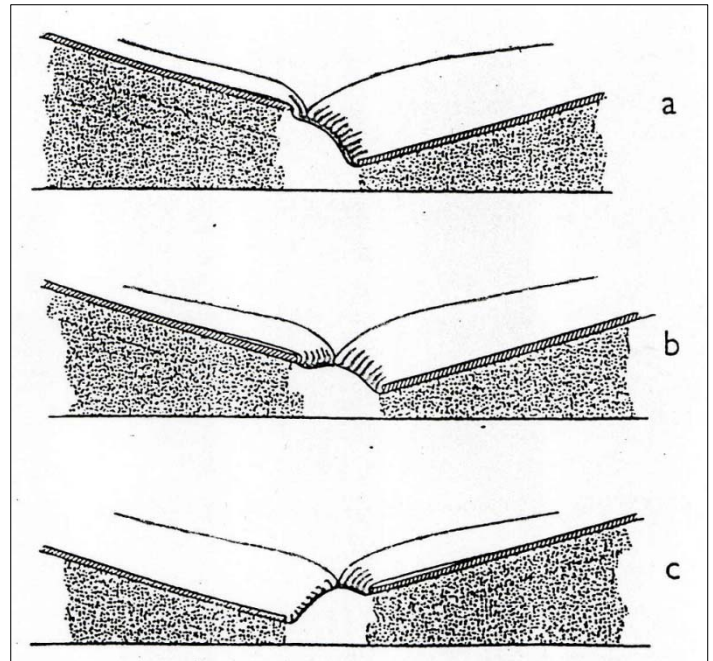
(A) "Kot naklona – razpiranje knjižne vezave"

Vezava odprte knjige ni pod pritiskom, če naslonjena na dveh stopničastih podpornih klinih počiva pod primernim, za vezavo še udobnim, naklonskim kotom. Za knjigo bi bilo idealno, če bi podprta počivala horizontalno na mizi, vendar ima ob takšni postavitvi težave bralec, saj se je primoran čez odprto knjigo ves čas nagibati. Pri zasnovi bralnih pultov so to težavo pogosto odpravili na način, da so knjigo oziroma pult z nagibanjem pod preostrim kotom približali bralec. Tak naklon prenaša na strukturne prvine knjižne vezave velike pritiske, ki jih ne zmore prenesti (slika 1), zlasti če je poleg tega povezana še z neprimerno oporo celotnega tri-dimenzionalnega knjižnega objekta.

Naš sistem knjižnih podpor nam omogoča, da par stopničastih klinov postavimo na vrh stopničastega klina naslednjega večjega formata; takšna postavitev nam omogoči pogled na odprto knjigo, ki je od podlage - mize nagnjena pod kotom 20° (slika 2). Ta kot »varnega naklona« odprte knjige je bil izbran kot kompromis med nakloni – se pravi, med naklonom, ki ga dovoljuje lahka knjižna vezava v dobrem stanju; naklonom, ki ga omogoča težka knjižna vezava; ali naklonom, ki ga dopušča vezava, katere struktura je v slabem (krhkem) stanju. Če imamo bralno površino, ki je že nagnjena pod kotom 20° , potem enote stopničaste kli-

Slika 3: Primer varno razstavljenega zemljevida na večjem stopničastem klinu, katerega naklon bralec omogoča dober pregled nad objektom

Slika 4: Med listanjem oziroma odpiranjem od začetka proti koncu knjige se krivulja naravnega ukrivljanja knjižnega hrbtna spreminja, zato moramo med različnimi fazami odpiranja ustrezno podpirati knjižno platnico. To dosežemo z ustreznim podlaganjem pravokotnih blazin.

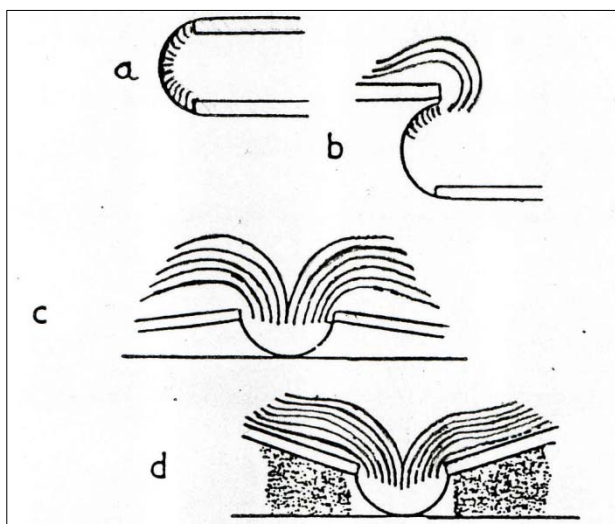
naste podpore naslednjega večjega formata ne potrebujemo.

Večji stopničasti klin lahko uporabimo tudi samostojno na način, da na njem razstavimo objekt na posameznem listu, ki je tako varno postavljen pod udobnim bralnim kotom 20° (slika 3).

(B) "Kot odpiranja – razpiranje knjižne vezave"

Če par manjših stopničastih podpornih klinov namestimo tako, da sta med seboj razmaknjena za debelino knjižnega hrbtna, nam podpreta odprto knjižno vezavo na pregibih, na ta način zmanjšata pritiske na pregiba ter posledično minimirata nastanek poškodb vezave. Ko knjigo odpiramo od enega proti drugemu koncu, moramo na en ali drugi stopničasti klin položiti eno ali več pravokotnih blazin, tako da knjižni platnici v različnih fazah odpiranja v danem trenutku zagotovimo ustrezno oporo (slika 4).

Pomembno je, da bralecem dopovemo, da so med listanjem oziroma odpiranjem knjige od enega konca proti drugemu odgovorni za pravilno ravnanje, to je dodajanje ali odstranjevanje pravokotnih blazin. Pri izjemno debeli knjigi bi se lahko zgodilo, da bi za podpiranje platnice na enem ali drugem koncu odprte knjige potrebovali tudi več kot tri pravokotne blazine, nobene pa

Slika 5: Pravilno podpiranje vezav oprijetega-togega hrbta

ne bi potrebovali, ko bi bila ta knjiga odprta na sredini.

(C) “Podpora knjižnega hrbta”

Med stopničastima podpornima klinoma pustimo razmik, ki ustreza debelini knjižnega hrbta. Ta razmik določa prostor za knjižni hrbet vezav 19. stoletja z oprijetim – nefleksibilnim hrbtom (slika 5).

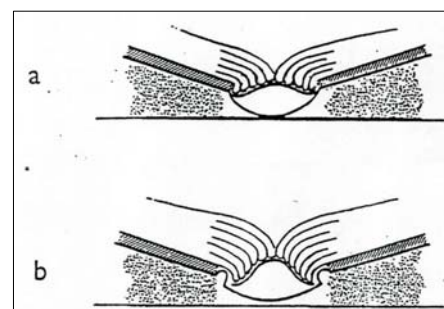
- a Za vezave oprijetega – nefleksibilnega (togega) hrbta 19. stoletja je značilno tako imenovano okrogljenje hrbta za “tretjino kroga”: ekstremno okrogljen hrbet vezave, nefleksibilen in trden; knjižni blok prav tako neprožen (neupogljiv) in trden, z oblikovanim ostrim pravokotnim robom na rami (višina ostrega pravokotnega roba na rami je enaka debelini lepenke); usnje uporabljeno za knjižno prevleko je preveč stanjšano, tako na robovih kot na pregibih. Knjižna prevleka je po robovih platnic, hrbtu in pregibih stanjšana in zarobljena na notranje robove platnic. Zaradi takšne obdelave in izdelave je med zarobljenim usnjem in platnico gladek prehod. V 19. stoletju so bile platnice skoraj brez izjeme narejene iz lepenke.
- b Pri odpiranju platnice vezave je očitno pomanjkanje gibanja knjižnega bloka na vrhu ramenskega dela, ki skupaj z omogočenim odpiranjem platnice pod ostrim kotom 180° prenese celotno obremenitev odpiranja na mesto pregiba vezave. Zato imamo v knjižnicah, muzejih in arhivih veliko knjižnih vezav iz tega obdobja z močno poškodovanimi pregibi ali z od vezav ločenimi platnicami.
- c Pri tem tipu vezave se knjižni hrbet med listanjem knjige ne spreminja, ampak ves čas zadrži enako

zaokrogljeno obliko, spreminja se samo položaj okrogline hrbta na podlagi. Platnici prosto padeta na podlago, neodvisno od knjižnega bloka, ki mu tako ne nudita opore, ki jo med odpiranjem potrebuje. Platnici prosto padeta na podlago – dobra je primerjava z vrati na tečajih.

- d Stopničasta klina zmanjšata sile, prenesene na pregiba vezave, in nudita nekaj opore knjižnemu bloku.

Ali pa omogoča vezavam z votlim hrbtom, da se strukturni del hrbta s prevleko umakne (potopi) v razmik in ohrani konveksno obliko. Na ta način takšnim tipom vezav zagotovimo ustrezno oporo. Na sliki 6 lahko vidimo dva primera **vezave votlega hrbta**. Primer »a« prikazuje vezavo votlega hrbta s hrbtnim vložkom, brez odstave (v pregibu), primer »b« pa vezavo votlega hrbta s hrbtnim vložkom, z odstavom (v pregibu).

Značilnost vseh tipov vezav z votlim hrbtom je, da se pri odpiranju hrbet knjižne prevleke odmakne od hrbta knjižnega bloka, tako med hrbtiščema nastane značilna vrzel (votlina). To izgleda tako, da se hrbet knjižne prevleke še izraziteje izboči, medtem ko se hrbet knjižnega bloka istočasno temu primerno odmika oziroma vboči. Pri vseh tipih vezav votlega hrbta hrbet knjižne prevleke nikoli ne sme biti zravn na podlagi – na primer, z odpiranjem se hrbet knjižne prevleke zravn na podlagi → tako se sila, ki jo povzroči odpiranje, prenese na pregiba, na sredino hrbta vezave s knjižno prevleko, na sredino hrbta knjižnega bloka in na pregiba zrcal¹ oziroma spojnih listov.

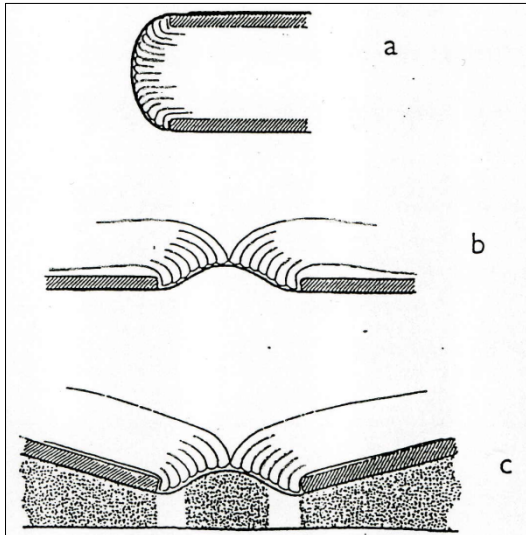

Slika 6: Pravilno podpiranje vezav neoprijetega-votlega hrbta

Torej je velika verjetnost, da se bo vezava pri odpiranju v najšibkejši od naštetih točk poškodovala ali pretrgala.

Glede na zgoraj povedano je nekaj manj občutljiv tip vezave votlega hrbta s hrbtnim vložkom z odstavom kakor tisti brez odstave, ker pri tem tipu vezave nelepjeni del odstave v pregibu omogoča vezavi delno širjenje in krčenje, vendar premajhno, da bi lahko kompenzirala ustvarjene napetosti pri odpiranju. Zato tudi za to

¹ Pregib zrcala je pregib z notranje strani vezave. Zrcalo je na platnico lepljeni del spojnega lista.

Slika 7: Pravilno podpiranje vezav oprijetega-prožnega hrbta, odprte in podprte na sredini

vezavo velja, da hrbet knjižne prevleke ne sme biti zra-
nvan s podlago.

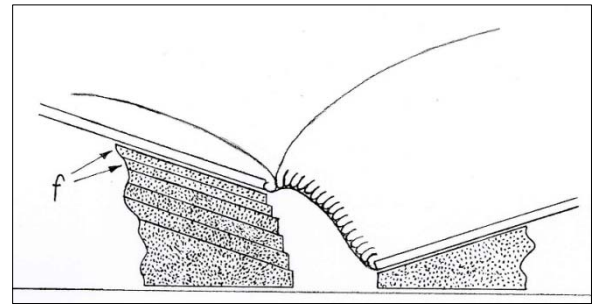
Ko za branje nameščamo knjižne **vezave z oprijetim - fleksibilnim hrbtom**, lahko v razmik vstavimo trak podpore knjižnega hrbta, tako podpremo knjižni hrbet in pomagamo sprostiti liste na mestu odpiranja (slika 7, primer c); vendar je pomembno, da si zapomnimo, da trak podpore knjižnega hrbta uporabimo izključno pri tovrstni vezavi. Uporaba pri drugih vrstah vezav lahko povzroči poškodbe, na primer pri vezavah z votlim hrbtom, kot so viktorijanske dekorativne vezave.

Pri vezavi oprijetega – fleksibilnega hrbta pri odpiranju oziroma listanju lepljena knjižna prevleka sledi vbočnemu (konkavnemu) loku ukrivljanja knjižnega bloka. Trak podpore knjižnega hrbta nežno podpre lok naravnega ukrivljanja hrbta in pomaga sprostiti liste na mestu odpiranja. Stopničasta klina pomagata platnicama podpreti knjižni blok.

Dodatna sestavna enota sistema bralnih knjižnih podpor

Clarksonov sistem 6 enot knjižnih podpor sem iz lastnih izkušenj in po presoji nadgradil še z dvema enotama tanjših pravokotnih blazin. Njihove možnosti uporabe nam nazorno opišejo sledeči trije primeri s pripadajočimi slikami (slike 8–10).

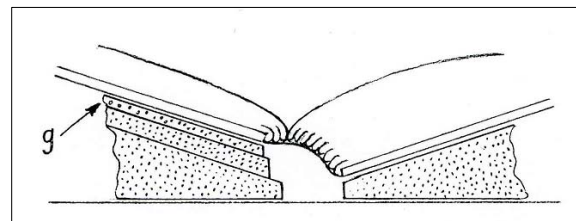
Ti dve tanjši pravokotni blazini nam v prvem primeru (slika 8) lahko nadomestita tretjo debelejšo, ki jo kot dodatno možnost ponuja tudi Clarkson za podporo

Slika 8: Ustrezna podpora zelo ali izjemno debelih knjižnih objektov.

platnice vezave zelo debele knjige, ali nadomestita 'več kot tretjo' pri izjemno debeli knjigi.

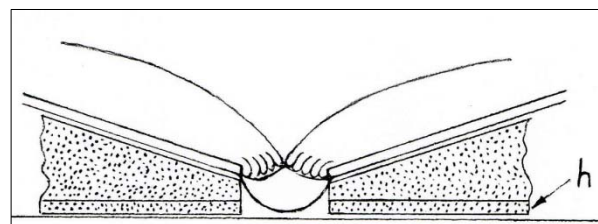
V drugem primeru (slika 9) nam omogočata še bolj

Slika 9: Prikaz izboljšane kontroliranosti podpiranja knjižnega objekta

kontrolirano spreminjanje namestitve enot knjižnih podpor, oziroma lahko z dodajanjem ali odzemanjem tanjših pravokotnih blazin še bolj kontrolirano podpiramo knjižni objekt med odpiranjem od začetka proti koncu; možnost dodajanja in odzemanja debelejših blazin se lahko večkrat izkaže za premalo kontrolirano.

Tretji primer (slika 10), kjer ju lahko uporabimo, tudi

Slika 10: Možnost zvišanja stopnice pri podpori vezav

za manjše zvišanje stopnice stopničastega klina, če nam prilagoditev glede na debelino vezave to narekuje in bi se zvišanje stopnice z debelejšo blazino izkazalo za manj primerno.

Material knjižnih podpor (mehka poliuretanska pena)

Mehka poliuretanska pena je izdelana v različnih gostotah. Ta se meri v gostoti na kubični meter površine (od 16-110 kg/m³). Poliuretanska pena ima sledeče karak-

teristike:

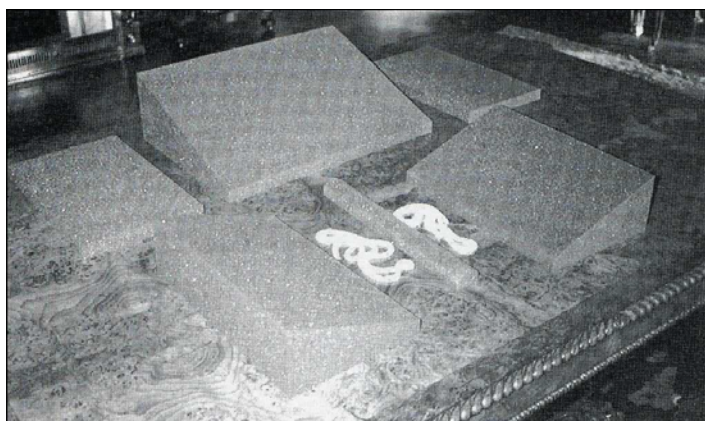
- elastičnost,
- celična struktura,
- relativno nizka masa,
- fiziološka inertnost,
- različne trdote nosilnosti,
- dobra odpornost na mehanske obremenitve,
- nedrsljiva površina.

Za naš namen smo izbrali peno, ki je obenem dovolj gibka in je primerne gostote - mehkobe. Ta pena omogoča, da neravno površino knjižne platnice (tudi tiste s kovinskimi zaklepi in ščitniki) enakomerno podpre po njeni celotni zunanji površini. Izbrana pena oziroma lastnosti njene površine zagotavljajo, da knjižni objekti na njej ne drsijo in onemogoča premike (vsak premik lahko poškoduje krhko knjižno prevleko platnice). Izkazalo se je, da je siva barva pene najprimernejša za uporabo v knjižničnem okolju.

Čeprav smo poliuretansko peno izbrali tudi zaradi njene kemijske inertnosti oziroma stabilnosti, ji izpostavljenost vplivom ultravijolične svetlobe vseeno škoduje. Prvi znaki poškodb oziroma razgradnje se tako najprej kažejo v razbarvanju (spremembi barve) pene, nadaljnja razgradnja pa se kaže v krhkosti in drobljivosti materiala (drobtinice pene). Torej je priporočljivo, da poliuretanske knjižne podpore shranjujemo stran od luči (v temi), kadar le ta ni v uporabi. Da bi zaradi razgradnje na dolgi rok poliuretanske podpore oblekli v tkanino ni priporočljivo, ker na ta način izgubimo za naš namen njeno bistveno lastnost, to je nedrsljivost površine.

Slike in opombe

Slika 11 prikazuje običajno razporeditev enot knjižnih podpor na namestitvenem mestu, ki vključuje enega večjega ter dva manjša stopničasta klina, dve pra-

Slika 11: Osnovna razporeditev knjižnih podpor

vokotni blazini, trak podpore knjižnega hrbta in dve obtežilni vrvici – 'kači'.

Slika 12 prikazuje ustrezen namestitev enot knjižnih podpor namenjena za podporo vezave oprijetega – fleksibilnega hrbta. Hrbet vezave oprijetega – fleksibil-

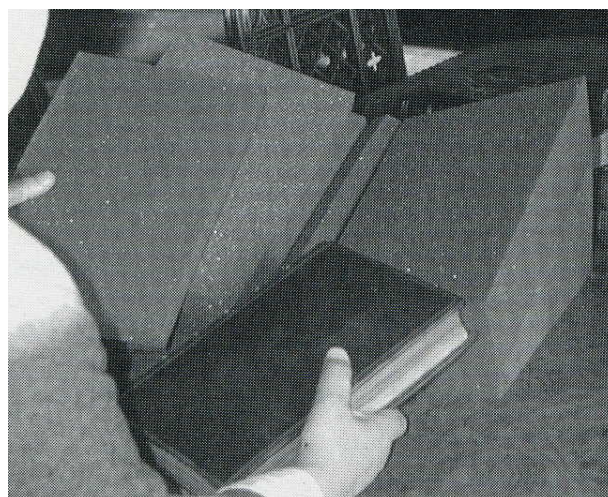

Slika 12: Namestitev gradiva na knjižne podpore

nega hrbta potrebuje oporo. Ustrežno podporo mu zagotavlja enota traku podpore hrbta, ki se pod pritiskom krivulje naravnega ukrivljanja hrbta odprtega objekta prilagodi v obliko, ki nežno podpre celotno površino ukrivljenega hrbta. Platnici sta podprti s stopničastima klinoma, ki zagotavljata uravnoteženo oporo knjižnemu bloku, brez ustvarjanja pritiskov na krhka pregi-ba vezave.

Vidimo tudi da 'kači' – obtežilni vrvici, držita lista odprta na želenem mestu. Bralcu omogočata, da ima obe roki prosti in odmaknjeni od objekta.

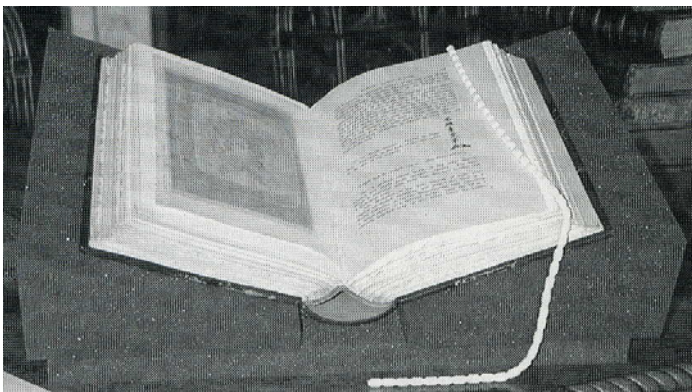
Na sliki 13 si lahko pogledamo prilagoditev oziroma

Slika 13: Prilaganje namestitve

spremenjeno namestitev enot knjižnih podpor med odpiranjem knjižnega objekta od začetka proti koncu. Da omogočimo varno razstavljanje objekta med listanjem/odpiranjem od začetka proti koncu, moramo, ko objekt to zahteva, spremeniti namestitev enot knjižnih podpor; na tej sliki bomo na stopničasti klin položili pravokotno blazino, ki bo knjižnemu objektu, odprtem na željenem mestu, omogočil oporo oziroma varno razstavitev.

Pri vezavah votlega hrbta hrbet knjižne prevleke nikoli ne sme imeti svoje izbočene oblike sploščene na mizi, podlagi (slika 14). Prazno polje med stopničastima klinoma omogoča podporo pregiboma vezave, medtem, ko se pri odpiranju hrbet knjižne prevleke širi. Pri zelo debelih knjižnih vezavah je enotama stopničastega klina potrebno zvišati stopnico, to dosežemo na način, da ju podložimo s pravokotno blazino (slika 10).

Slika 14: Namestitev vezave neoprijetega votlega hrbta

Glosar izrazov:

- Book-supports** knjižne podpore
Bookrests knjižna naslonila
Lectern bralni pult
Tight-back binding vezava oprijetega hrbta à vezava z lepljeno knjižno prevleko na hrbet knjižnega bloka.
Hollow-back binding vezava neoprijetega – votlega hrbta à vezava z nelepljeno knjižno prevleko na hrbet knjižnega bloka.
A stepped wedge stopničasti klin
Tilt nagnjenost
Tight-back ("flexible") binding vezava oprijetega "fleksibilnega" (prožnega) hrbta
Tight-back ("inflexible") binding vezava oprijetega "nefleksibilnega" (todega) hrbta
Victorian decorative case-binding Viktorijanska dekorativna vezava neoprijetega – votlega hrbta
Paste-down zrcalo, ogledalo (nem. Das Spiegel), lepljeni del spojnega lista
"Third-of-a circle" zaokroglitev hrbta knjižnega bloka za eno tretjino kroga
Weighted snakes obtežilna vrstica

Očetu ob jubileju.

Simon Perko
 Narodna in univerzitetna knjižnica
simon.perko@nuk.uni-lj.si

»EMERGING TRENDS IN TECHNOLOGY«

OBVESTILA

Ponovno se oglašam v zvezi s konferenco, ki jo organiziramo v okviru Sekcije za informacijsko tehnologijo pri IFLI: »Emerging trends in technology: libraries between Web 2.0, semantic web and search technology« (»Najnovejši tehnološki trendi: knjižnice med spletom 2.0, semantičnim spletom in sistemi za proizvodnjanje«). Konferenca bo potekala 19. in 20. avgusta 2009 v Firencah (Italija), nekaj dni pred glavno konferenco in kongresom IFLE v Milanu. Več informacij ter obrazec za prijavo dobite na spletni strani: <http://www.ifla2009satelliteflorence.it/meeting3/meeting3.html>.

Alenka Kavčič-Čolić
 Narodna in univerzitetna knjižnica

OPREMA ZA SLEPE IN SLABOVIDNE V KNJIŽNICAH

Brati ali ne brati, to ni več vprašanje

Pri podjetju DIOPTA d.o.o. iz Ljubljane smo v decembru 2008 pripravili predstavitev naj sodobnejših tehničnih pripomočkov za slepe in slabovidne, ki omogočajo branje. Populacija spada v skupino "Ljudi s posebnimi potrebami" in je pogost obiskovalec knjižnic. V tem prispevku bi vam radi predstavili tehnične pripomočke, ki slepim in slabovidnim omogočajo branje.

Definicija slepote in slabovidnosti

Slovenska definicija slepote in slabovidnosti je skladna z definicijo Svetovne zdravstvene organizacije in pozna 5 kategorij. Če prikazemo samo centralno vidno ostrino, ne pa tudi širine vidnega polja, se izločita dve skupini: kdor vidi 30% ali manj na boljše oko s korekcijo se uradno razvršča med slabovidne, tisti pa, ki vidi na boljše oko s korekcijo manj kot 5%, se uradno že uvršča med slepe (slepi z ostankom vida). To pomeni, da niso slepi samo ljudje, ki ne zaznavajo svetlobe, temveč tudi ljudje z relativno obsežnim ostankom vida oziroma ljudje, ki jim vid še omogoča aktivnosti.

Število slabovidnih in slepih z ostankom vida v razvitem svetu skokovito narašča. To lahko pripišemo hitremu staranju populacije, ter načinu življenja. Velik razvoj oftalmologije pripomore k pravočasnemu odkrivanju bolezni in ustreznemu zdravljenju, da ne pride do popolne slepote.

Najpogostejši vzroki za slabovidnost so poškodbe ali številne bolezni oči, kot so starostna degeneracija rumene pege - makule (izpad centralnega vida), glavkom ali siva mrena (izguba perifernega vida), diabetična retinopatija, katarakta ali siva mrena

(zamotnitev očesne leče).

Slabovidnost in slepota kot končno stanje v današnjem svetu informacijske tehnologije ne bi smela biti opravičilo za kakršnokoli izolacijo. Med nami je veliko slepih in slabovidnih ljudi, ki so tudi poklicno in vsestransko učinkoviti. Uspelo jim je z ustrežno, strokovno podprto rehabilitacijo, predvsem pa s trdno odločitvijo uveljaviti svoje sposobnosti samostojno, v čim manjši odvisnosti od okolja.

Pripomočki za slabovidne

Tehnične pripomočke, ki slabovidnim omogočajo branje delimo v več skupin:

Optični pripomočki:

Lupe: lupa kot osnovni pripomoček za slabovidne je najpogostejši spremljevalec pri vsakdanjih opravilih pri branju oz. pisanju. Razpon povečave je dokaj velik (do 20x), vendar je potrebno upoštevati, da se z večjo povečavo leča manjša ob tem pa je tudi krajša razdalja med očmi in lupo oz. gradivom. Lupe za slabovidne so vedno z osvetlitvijo, saj le te ob ustrezni povečavi tudi osvetlijo gradivo, povečajo kontrast.

Teleskopska očala: strokovni naziv je specialni sistem leč, teleskopska očala pa se imenujejo ker je sistem leč nameščen/pritrjen na očala. Povečave so možne od 2x do 20x, s

Slika 1: Teleskopska očala
(vir: Keeler Ltd.)

tem, da so očala lahko binokularna samo do 5x povečave, ostala so monokularna. Prednost je v tem, da so roke proste. Pri uporabi teleskopskih očal moramo paziti, da je gradivo ustrezno osvetljeno.

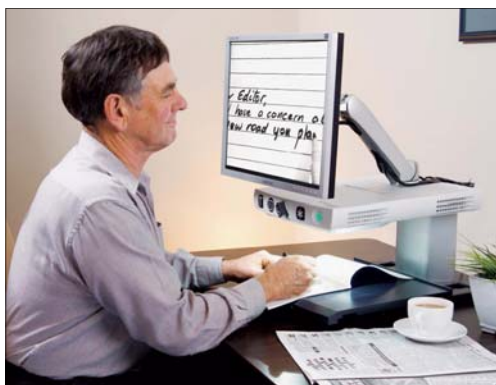
Filtri: so posebno obarvana stekla, ki povečajo kontrast in zmanjšujejo bleščanje. Glede na bolezensko stanje obstoje 4 različne barve (rumena - 450nm, oranžna 511 nm, rdeča 527nm, rjava 550 nm), ki pa se lahko kombinirajo s svetlejším ali temnejším polaroidom.

Elektronski pripomočki:

kot že samo ime pove so to elektronske naprave, ki zajamejo sliko s kamero in jo nato elektronsko obdelano prikažejo na zaslon. Značilno za te naprave je velik razpon povečave (tudi v odvisnosti od velikosti zaslona), možnost različnih slik (barvna-foto slika, umetna slika-kontrastna pozitivna in kontrastna negativna), velikost slike proti povečavi je neprimerno večja, kot pri optični pripomočkih. Glede na to, da sta na voljo foto in umetna slika, je treba opozoriti, da se foto slika uporablja npr. za gledanje slik, pregledovanje najrazličnejših predmetov in za pisanje, umetna slika pa je primernejša za branje.

Žepne naprave: za žepne elektronske lupe je značilno, da so take velikosti, da jih je možno nositi v žepu ali torbi. Uporabne so doma, v trgovini, na pošti ali v knjižnici. Uporabne so tudi za pisanje. Povečava je 3x do 20x. Napajanje je z baterijami (Li-Ion ali Ni-Mh), avtonomija je do 3 ure. Značilni predstavniki te skupine so HumanWare SV Pocket, SV Nano in Looky.

Stacionarni sistemi: so najstarejše in najbolj množično uporabljene elektronske lupe. Delujejo na principu kamera-zaslon z možnostjo nastavitve povečave, možnost nastavitve slike (foto, kontrastna pozitivna in kontrastna negativna), ter možnost izbire različnih barvnih kombinacij (npr. črno/bela, modro/rumena, črno/rumena, modro/bela...). Princip uporabe je, da se na premično mizico, ki je nameščena pod kamero položi tekst. Mizico je potrebno premikati po vrsticah, bere pa se na zaslonu, ki je pred uporabnikom. Osnovne verzije predvajajo črno/belo barvno sliko in barvne kontrastne slike, napredne variante predvajajo barvno sliko, lahko se priključijo na računalnik, kar omogoča tudi deljeno sliko (računalnik-elektronska lupa). Uporabniku omogoča tudi pisanje oz. opazovanje različnih predmetov. V nekaterih primerih je možen tudi priklop kamere za daljavo (primerno predvsem za šolarje). Napajanje je preko električnega omrežja. Značilni predstavnik je elektronska lupa HumanWare SV Xtend.

Slika 2: SV Xtend (vir: HumanWare)

Prenosni sistemi: V to skupino spadajo elektronske lupe, ki imajo značilnosti stacionarnih sistemov ter nekaj lastnosti prenosnih naprav. Prednost teh sistemov je v prenosljivosti. Predvsem bi rad opozoril na prvi samodejni bralnik na svetu *myReader2*. Elektronska lupa *myReader2* je samosvoj in unikaten

Slika 3: SV Mobile (vir: HumanWare)

elektronski pripomoček, ki na prvi pogled za razliko od stacionarnih sistemov ne uporablja bralne mizice. Za prenos slike uporablja tehnologijo SmartSense, ki omogoča preslikavo besedila oz. slike (to ni OCR). Besedilo nato razporedi na zaslon v stolpec, v vrstico ali posamezno besedo. Uporabnik določi povečavo, barvni kontrast, nastavi hitrost pomika... Naprava ima možnost zajema 10 strani+3 referenčne strani (npr. kazalo, tel. imenik...). Branje z *myReader2* je tekoče in manj utrujajoče kot branje s klasično elektronsko lupo. Prav tako pa je razumljivost besedila večja saj je pozornost posvečena samo branju. Napravo je možno priključiti na prenosni ali stacionarni računalnik ali kamero za daljavo. Napajanje je preko električnega omrežja.

SV Mobile je prenosna naprava, ki predvaja sliko na 17,8" zaslon, sliko pa zajema s kamero, ki je vgrajena v ohišje podobno računalniški miški. Povečava je do 18x, možnost je nastaviti foto sliko, ter kontrastno pozitivno ali negativno (5 barv). Avtonomija naprave je 5 ur.

Programska oprema:

Povečevalniki zaslonske slike: če hočejo slabovidni brati z računalniškega zaslona, potrebujejo povečano sliko. To se lahko naredi na več načinov. Z zmanjšanjem resolucije ali z nastavitvami, ki so vključene v MS Windows (za manjše povečave), če povečava še vedno ne omogoča bra-

nja zaslona je za to namenjena dodatna programska oprema. Izbira se lahko med povečavo celotnega zaslona, dela zaslona ali pa v obliki virtualne lupe. Možno je nastaviti tudi kontrastno sliko z barvami po želji uporabnika. Značilni predstavniki so: Lunar, Lunar Plus, Zoom text.

Bralne naprave:

Zoom-Ex in Zoom-Extra: je skener, lahek in enostaven za uporabo. Kamera visoke resolucije omogoča hitro in natančno zajemanje gradiva. S pomočjo programske opreme Zoom-Office, ki je nameščena v računalnik in je sestavni del naprave omogoča slabovidnim osebam branje poljubnega besedila, poljubne dolžine na zaslonu računalnika. Hitrost skeniranja je do 20 strani na minuto. Tekst se lahko postavi v 4 različne oblike: v stolpec, v stolpec z vmesnimi črtami (črte na odstavkih), vrstico ali besedo. Upravlja se s tipkami na računalniku (+/- povečava/pomanjšava, C izbira barve teksta in ozadja, F6 vrtenje slike, ./, hitrost pomika teksta...). Največja posebnost Zoom-Ex je v tem, da se skenirani tekst lahko pretvori v zvočno datoteko, kar pomeni, da računalnik bere skenirani tekst. Zvočno datoteko je možno shraniti, spremeniti v Mp3 datoteko in naložiti na Mp3 predvajalnik ali posneti na CD. Tekstovno datoteko je prav tako mogoče shraniti in obdelati z urejevalnikom besedila. Za dislektike je uporabna funkcija, kjer se tekst na zaslonu pomika, trenutno brana beseda je

Slika 4: Toom-Ex (vir: HumanWare)

poudarjena, istočasno pa je besedilo brano v zvočni obliki (TTS-tekst to speech¹). Zoom-Extra je v osnovi enak aparat kot Zoom-Ex s tem, da mu je dodana kamera za daljavo. Poleg glavnih svetovnih jezikov (angleški, nemški, francoski... jezik) je aparat ustrezno opremljen tudi za branje slovenskega jezika.

Graduate: je idealna rešitev namenjena predvsem šolarjem, dijakom in študentom. Zaradi svoje velikosti je namenjen priklopu na prenosni računalnik, katerega se enostavno prenaša. Povečava je do 50x, upravljanje je s tipkami na tipkovnici. Slika se lahko shrani v računalnik za kasnejšo uporabo. Tekst je možno brati v umetni kontrastni pozitivni ali negativni sliki. Ista kamera se lahko uporabi tudi za daljavo. Napajanje je preko USB z računalnika.

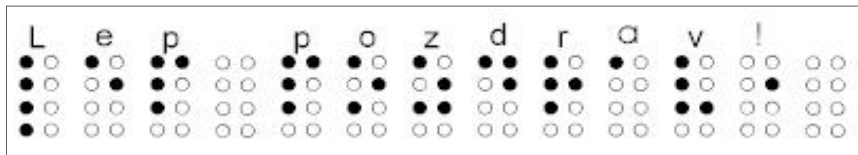
Osvetlitev: že pri optičnih pripomočkih, tako pri lupah kot pri teleskopskih očalih je bil omenjen pomen ustrezne osvetlitve. Zaradi staranja postajajo očesne leče rumenkaste in s tem manj propustne za svetlobo. Če pa je prisotna še bolezen oči je ustrezna osvetlitev bralne površine in prostorov toliko bolj pomembna.

Pripomočki za slepe

Elektronski pripomočki: med najpogostejše pripomočke za branje za slepe spadajo predvsem **Brailleve vrstice**. Brailleve vrstice je precizen elektromehanski aparat, ki slepim nadomešča običajen računalniški

Slika 5: Braille Connect
(vir: HumanWare)

Slika 6: Prikaz besedila na Braillovi vrstici

monitor. Navadno se ob uporabi nahaja pred tipkovnico, na njej pa je vrsta majhnih lukenj, skozi katere se na površino dvigujejo kroglice, ki se nato spet pogrezajo. Osem takšnih lukenj, razporejenih v pravokotnik 2 x 4 ustreza enemu Braillovemu znaku. Slep osebja s prsti tipa po Braillovi vrstici, kjer se skladno z vsebino, sicer prikazano na zaslonu, oblikujejo ustrezni Braillovi znaki. Tako bere besedilo z zaslona oziroma opis vsebin na njem (slika 6).

Braillove vrstice so v različnih velikostih v odvisnosti od tega koliko znakov prikažejo naenkrat. Lahko so od 12 do 80 celične, običajno so 32 ali 40 celične, večje so primerne predvsem za učenje in knjižnice. Braillova vrstica deluje na računalniku skupaj z bralnikom zaslona (programska oprema). Obstojijo dve verziji Braillovih vrstic. Prva so namenjena branju. Pisanju oz. vnašanju znakov je namenjena tipkovnica računalnika. Druge Braillove vrstice imajo dodano Braillevo tipkovnico, kjer pa se lahko vnašajo znaki tako preko Braillove tipkovnice na Braillovi vrstici, kot preko računalniške tipkovnice, branje pa se vrši preko Braillovih celic. Braillove vrstice z notranjim spominom in operacijskim sistemom pa se imenujejo Braillovi organizatorji. To so v principu prenosni računalniki za slepe, brez monitorja.

Bralne naprave:

Eye-Pal: je bralna naprava namenjena slepim osebam. Zasnova temelji na aparatu Zoom-Ex, s to razliko, da se tekst pretvori v Brailleve znake in se bere s pomočjo Brailleve vrstice.

Tudi Eye-Pal ima možnost pretvorbe besedila v zvočno datoteko.

Programska oprema:

Bralniki zaslona: omogočajo uporabniku, da informacije z zaslona posluša s pomočjo sintetizatorja govora ali da jih prebere na Braillovi vrstici. Slepim in slabovidnim je tako omogočen dostop do standardnih računalnikov in njihove programske opreme, na primer urejevalnikov besedila, urejevalnikov tabel, poštnih odjemalcev, spletnih brskalnikov ipd. Za upravljanje računalnika v teh primerih namesto miške uporabljamo standardno tipkovnico, na kateri določene tipke služijo tudi kot bližnjice do določenih funkcij.

Bralnik besedila, ki teče na računalniku, sestoji iz dveh funkcionalnih delov:

- sintetizatorja govora - ta izgovarja besedilo, ki ga dobiva od programa za branje besedila; sintetizator govora je program, ki deluje v povezavi z računalnikovo zvočno kartico
- programa za branje besedila - ta na zaslonu poišče besedilo in ga pošilja sintetizatorju govora, lah-

Slika 7: VR Stream
(vir: HumanWare)

¹ TTS - text to speech - sintezator govora, ki samodejno pretvarja besedila v naraven in razumljiv govor.

ko pa tudi Braillovi vrstici. Različni bralniki besedila imajo nekaj skupnih funkcij: sintetizirani govor je možno utišati s pritiskom ene same tipke, nastavljivi pa so tudi višina glasu in njegova glasnost ter hitrost govora. Po želji lahko izgovorjeno besedilo poslušamo ponovno. Med tipkanjem lahko bralnik sproti izgovarja posamezne natipkane črke ali besede. Prepoznava tudi znake, kot so velike začetnice, ločila in simboli, ter prebira vsebino menijev, pogovornih oken, namigov, sistemskih sporočil in ostalega besedila oziroma grafičnih informacij. Značilni predstavniki: Hal, Super-nova, Jaws, Winow-Eyes.

Pripomočki za branje za slepe in slabovidne

Predvajalniki zvočnih knjig so med najpopularnejšimi pripomočki za branje slepih in slabovidnih. Knjige so posnete na trak, CD-je ali v novejšem času na spominske kartice. Predvajajo se lahko na povsem običajne naprave kot so kasetofoni, samostojni ali v računalnik vgrajeni CD-romi in čitalci spominskih kartic. Zvočne knjige v digitalni obliki je možno prenesti tudi v prenosne Mp3 predvajalnike.

Za slepe in slabovidne so bili razviti posebni predvajalniki. Poudarek je na tem, da imajo večje, bolj razpoznavne (taktilne) gumbe za upravljanje in so tudi zvočno podprti (vgrajen TTS). Njihov razvoj je bil pogojen

Slika 8: VR ClassicX+
(vir: HumanWare)

tudi z uvajanjem snemanja zvočnih knjig Daisy (Daisy- Digital Accessible Information SYstem). Daisy knjige so posnete na poseben način, ki je prilagojen slepim, slabovidnim in dislektikom. V osnovi je Daisy zvočni zapis Mp3 zapis, s to razliko, da omogoča boljšo navigacijo po tekstu (po poglavju, po odstavku, po stavkih in po besedi), vendar odvisno od načina snemanja. Možna je regulacija hitrosti predvajanja in barvi glasu. Daisy predvajalniki omogočajo med branjem/poslušanjem vstavljanje opomb (bookmarks) in zaustavitve na določenem mestu. Daisy predvajalniki za medij uporabljajo CD-je ali spominske kartice. Daisy predvajalniki, ki uporabljajo kot medij spominske kartice omogočajo predvajanje Daisy zvočnih knjig, zvočnih knjig posnetih v Mp3, glasbene datoteke, podkaste, tekstovne knjige (TTS).

V razvitih državah izdajatelji Daisy knjig izdajajo le te istočasno na CD-ju v Daisy zapisu, datoteko s povečanim tiskom, tekstovno datoteko (branje v TTS) in datoteko z Braillovim zapisom. Značilni predstavniki Daisy predvajalniki: HumanWare VR ClassicX, VR ClassicX+, VR Stream.

Pripomočki za branje za dislektike

Podjetje HumanWare je razvilo poseben predvajalnik, ki je namenjen ljudem s težavami razumevanja besedila - dislektiki. ClassMate prenosna naprava je kombinacija Daisy predvajalnika, ki za medij uporablja spominske kartice in majhnega na dotik občutljivega zaslona. Med branjem/predvajanjem Daisy knjige se na zaslonu izpiše brano besedilo, trenutno brani stavek pa je na zaslonu poudarjen. Kombinacija poslušanja in branja omogoča dislektikom boljše razumevanje besedila. Značilni predstavniki: HumanWare Clas-

Slika 9: ClassMate
(vir: HumanWare)

sMate.

Večina omenjenih pripomočkov za branje za slepe in slabovidne je v Sloveniji že dokaj množično v uporabi, saj za njihovo uporabo ni potrebna lokalizacija oz. druge prilagoditve. Odprto ostaja vprašanje izdajanja zvočnih knjig Daisy, saj se na slovenskem trgu nihče ne ukvarja s snemanjem in izdajanjem le teh, potrebna pa je tudi lokalizacija / poslovenjenje naprav.

Zaključek

Naloga knjižnic je spodbujanje branja in omogočanje dostopa do gradiva vsem, tudi ljudem s posebnimi potrebami, med katere spadajo slepi in slabovidni. Zato bi bilo smotno pričeti z opremljanjem knjižnic z ustrešno opremo. Po našem mnenju naj bi bil poudarek na:

- optičnih pripomočkov: lupe
- elektronske lupe: stacionarni ali prenosni sistemi oz. žepne elektronske naprave
- predvajalniki zvočnih knjig tipa VR ClassicX
- bralne naprave tipa Zoom-Ex in Eye-Pal
- opcijsko tudi Braillove vrstice z ustrešno programsko opremo in računalnikom
- primerna osvetlitev prostorov namenjenih slepim in slabovidnim.

Dušan Janković
DIOPTA d.o.o.
dioppta@siol.net

BERČIČEVA NAGRADA 2008

Komisija za izbor Berčičeve nagrade se je odločila, da je najboljše diplomsko delo v šolskem letu 2007/2008 delo avtorice

Daniele Šavli

Dimenzije vsebinskega opisa dokumentov v knjižničnih katalogih za otroke v devetletni osnovni šoli

Mentorica:

izr. prof. dr. Alenka Šauperl

Somentorica:

izr. prof. dr. Vlasta Zabukovec

OBRAZLOŽITEV PREDLOGA

V diplomskem delu avtorica obravnava informacijsko poizvedovanje po knjižničnih katalogih učencev osnovnih šol. V okviru obravnavane teme opiše izbrane tuje raziskave in njihove izsledke poveže z ugotovitvami svoje raziskave.

Avtorica v uvodnih poglavjih opredeli knjižnični katalog ter njegov pomen pri iskanju informacij. Nazorno predstavi pomembno vlogo knjižnice pri razvijanju informacijske pismenosti otrok in cilje knjižnično informacijskih znanj v devetletni osnovni šoli. Poudari, da knjižničar uči učence uporabljati knjižnično gradivo in jih s posebnimi oblikami in metodami dela usmerja in uvaja v zahtevnejši način razmišljanja in dela. Pomemben del uvodnega poglavja je teoretična razlaga predmetnih oznak, povezana z dosedanjimi raziskavami, med katerimi avtorica še posebej izpostavi izsledke raziskave o predmetnih oznakah, ki jih določajo knjižničarji in študijo o tipih vprašanj, ki jih zastavljajo učenci.

V teoretičnem delu naloge avtorica pregledno opredeli značilnosti in ovire otrok pri poizvedovanju po

knjižničnih katalogih, in sicer na podlagi izbranih izsledkov tujih raziskav. Osredotoči se na povezavo med OPAC-om in knjigami, informacijsko potrebo otrok, uporabo pravih izrazov za pravilno iskanje ter na problem nepoznavanja in nerazumevanja predmetnih oznak v knjižničnem katalogu pri končnih uporabnikih.

Razloži konkretne pojme in uporabo sorodnih pojmov, ki so tesno povezani z razvojno stopnjo otrokovega mišljenja, kar posledično vpliva tudi na poizvedovanje po knjižničnem katalogu. Opozori na ovire, s katerimi se otroci srečujejo zaradi še razvijajočih se psihomotoričnih spretnosti, kot na primer težave pri branju in črkovanju. Poglavje zaključí s priporočili, ki lahko otrokom olajšajo iskanje po računalniških katalogih. Izpostavi vizualno in zvočno podporo, prilagoditev besedišča starostnim skupinam otrok, poudari, da naj bo otrokom omogočena prilagoditev grafične podpore po njihovih željah, omogočeno naj bo iskanje po temah ali pa vpis lastne poizvedbe in ne nazadnje, predlaga, da naj bo za različne starostne skupine tudi več različnih OPAC-ov.

V praktičnem delu naloge avtorica z raziskovalno metodo opazovanja iskalnega procesa v knjižničnem katalogu Šolska knjižnica ugotovi, da so učenci najuspešnejši pri iskanju, kadar uporabljajo preprosta, enobesedna gesla. Obstajajo razlike v iskanju glede na tip naloge in glede na starost učencev. Učenci iščejo dela po geslih, naslovu in avtorju. Starejši učenci se zavedajo, da jim iskanje po geslih ponudi več vsebinsko povezanih knjig, prav tako, ko ocenjujejo relevantnost zadetkov, pregledajo več bibliografskih podat-

kov, kot mlajši učenci. Starejši učenci vpišejo natančnejša gesla ter so bolj vztrajni v procesu iskanja. Sposobni so iskanje uspešno zaključiti.

Pri iskanju gradiva glede na osebni interes so se pokazale določene kategorije, ki jih avtorica predlaga pri gesljenju kot tudi pri oblikovanju knjižničnega kataloga za otroke. V raziskavi ugotavlja, da se učenci želijo naučiti samostojnega iskanja po katalogu, da so radovedni, vedoželjni, odprti za nova znanja.

Diplomsko delo Daniele Šavli opozarja, da kognitivne spretnosti, stopnja razvoja in predznanje uporabnika pomembno vplivajo na uspeh pri poizvedovanju. Knjižničar mora pri gesljenju dela upoštevati starostno stopnjo, potrebe in besedišče učencev.

Da bi povečali uspeh informacijskega iskanja otrok in njihove uporabe informacijskih sistemov, bi morali biti viri znotraj sistema predstavljeni na nivoju, ki je primeren starostni skupini uporabnikov. Shema metapodatkov in metapodatki, ki opisujejo vire sistema, morajo odsevati razumevanje načina, kako otroci dostopajo, organizirajo in uporabljajo informacije, upoštevati pa morajo tudi to, kako otroci razumejo samo delovanje sistema ter kako so viri predstavljeni znotraj sistema.

Diplomsko delo Daniele Šavli je sistematično, dosledno in aktualno ter po svojih kvalitetah izstopa med diplomskimi nalogami, ki jih je komisija dobila v oceno. Zato ga komisija predlaga za Berčičevo nagrado v letu 2008.

Komisija za izbor Berčičeve nagrade

[sic]

RAZMIŠLJANJA
IN KOMENTARJI**KNJIŽNICA KOT SREDIŠČE SKUPNOSTI**

V teh časih se knjižnice pogosto sprašujejo, kako naj pritegnejo uporabnike in kakšna je pravzaprav njihova vloga v skupnosti. V preteklih rubrikah smo večkrat v središče postavili pomen aktivne udeležbe knjižnice na spletu ter možnih načinov komuniciranja in povezovanja z uporabniki. To pot pa se bomo vrnili v knjižnico iz kamenja in opeke, tisto, ki nam je od nekdaj prinašala vonj po knjigah in v katero tudi preko spleta poskušamo pritegniti uporabnike.

Tokratno rubriko so navdihnili obiski mengeške knjižnice, ki se je decembra preselila v nove prostore. Ko sem jo prvič obiskala, sem z velikim začudenjem (in še večjim veseljem) videla, da kar kipi od življenja: družine z otroki v enem delu knjižnice, malo starejši otroci sami ali s prijatelji za računalniki in gospe, ki iščejo knjige in listajo po revijah. Zdelo se je, kot da jo je skupnost vzela za svojo in jo resnično postavila v svoje središče. Z velikimi, nezastrtimi okni, obrnjenimi proti glavni cesti, se knjižnica pravzaprav odpira skupnosti, vabi ljudi k obisku in jih spominja, da je tam - za njih. Čeprav knjižnica ni velika, pa v novih prostorih ponuja več možnosti za preživljanje prostega časa: otroci imajo svoj igralni kotiček, starši bralni kotiček z revijami, vsem pa je namenjenih 8 računalnikov, ki so bili ob mojih obiskih skoraj vedno polno zasedeni. Poleg tega je pohvalna tudi odločitev za uporabo živahnih, a prijetnih barv ter predvsem za ureditev previjalnice za dojenčke in zglednih toalet.

Vse te stvari so verjetno pripomogle in vdihnile knjižnici novo življenje. Seveda to ne pomeni, da knjižnica pred tem ni bila prijetna in uporabna, sem pa ob obiskih na novi lokaciji dobila občutek, da je s prenovo, nekoliko večjim prostorom in dobrim načrtovanjem knjižnica tudi v resnici postala t.i. tretji prostor, prostor, kamor krajani prihajajo za preživljanje svojega prostega časa in druženje. Da bi izvedela, ali je to zgolj moj občutek ali pa se je v resnici zgodila pomembna sprememba, sem povprašala po podatkih o obiskih in izposoji, ki bi potrdili ali ovrgli mojo domnevo.

Bibliotekarka Barbara Osterman, ki se ji iskreno zahvaljujem za sodelovanje, je najprej opozorila na resnično skokovito porast novo vpisanih članov. V letošnjem letu

se je do konca marca vpisalo kar 130 novih uporabnikov, s čimer so že presegli dosednji letni vpis 110-ih novih članov. Tudi podatki o obisku in izposoji gradiva so razveseljujoči, saj sta tako obisk kot izposoja v marcu 2009 kar za 29% višja kot leto poprej. Za to razliko so zaslužni predvsem odrasli uporabniki (izposodili so si na primer kar 41% več gradiva), medtem ko sprememba pri mladih ni bila tako očitna - obisk se je povečal za 13%, izposoja pa za 0,5%.

Čeprav ne moremo napovedati, da bodo številke še naprej tako naraščale, pa nam dosednji podatki lahko povedo, da je bila nova knjižnica med krajani očitno zelo dobro sprejeta in da ima tudi prostor knjižnice veliko vlogo pri njeni uspešnosti. Le s kvalitetnim prostorom lahko knjižnica pravzaprav izkoristi ves svoj potencial in postane ne le mesto, kjer si uporabniki izposodijo knjigo, ampak tudi prostor, v katerega radi zahajajo, se v njem družijo ali preprosto preživijo nekaj časa med policami, ob branju revije ali na delavnici. Ob tem, ko je vse več informacij ter tudi leposlovnih knjig dostopnih preko spleta, vidik knjižnice kot tretjega prostora postaja pomembnejši kot kdajkoli prej.

V vseh večjih slovenskih knjižnicah lahko že vidimo udobne fotelje in vrsto dejavnosti za uporabnike, iz česar sklepamo, da se knjižnice že zelo dobro zavedajo pomembnosti osebnega stika z uporabniki in svoje osrednje vloge v skupnosti. Manjše knjižnice pa si takšnih in drugačnih dejavnosti na žalost ne morejo privoščiti, saj za kaj takšnega nimajo prostora. Številke v mengeški knjižnici kažejo, kaj lahko za majhno skupnost naredi že nekoliko večji in uporabnikom prijaznejši prostor. Ker je Mengeš v zadnjih letih postalo mestece z velikim številom mladih družin v novih stanovanjskih naseljih, je bil takšen prostor še bolj potreben in pomemben, saj ponuja možnost spoznavanja in kvalitetnega preživljanja časa z otroki.

Tanja Merčun
mlada raziskovalka na
Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in
knjižarstvo
Filozofska fakulteta
Univerza v Ljubljani

POPULARNOST

Ta mesec si bomo ogledali dve deli, ki na različne načine nagovarjata **popularnost**. Obe v svojih ločenih kontekstih, vendar vseeno na drugačen način, kot smo vajeni. Prvo delo se ukvarja s pojmom **vpeljave pop (ularne) kulture v knjižnice**; drugo pa popularnost dojema kot enega izmed elementov, ki sestavlja **motor spletnega iskalnika Google**.

Popularnost je izredno nevaren pojem, kar spoznamo že ob prvih poizkusih, da ga opredelimo. Vseeno se knjiga *Pop goes the library*¹ zelo lahko spreha skozi vse terminološke zadrege in stroge konceptualne okvire, v katerih mora iskati svoje zavetje za doseganje kredibilnosti. Človek, ki je preveč obremenjen z rigidnimi okviri stroge slike, ki prikazuje knjižnice, bo verjetno kmalu prenehel z branjem. Loti se je prav tako tudi ne

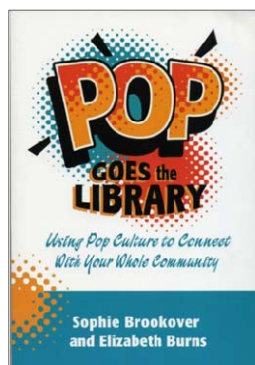
tisti, ki išče le popestritev v delovanju in usmeritvi svoje knjižnice. Nasprotno – loti se je tisti, ki bo v tem videl **zasuk v knjižničnem modus operandi**. Zasuk, ki bo več poudarka namesto na gradivo in pravila dal na ljudskosti. Zato knjiga ne govori toliko o tem, kaj bi lahko pridali k osnovnim storitvam knjižnic (čeprav bo marsikdo videl prav to), temveč o tem, ali je **pripravljena usmeriti svoje storitve v ljudi** - in pri tem paziti, da ohrani neke standarde brez vulgarnosti. In to napravi sporočilo knjige zelo enostavno: **pop(ularnost), ki v vseh svojih formah narekuje vse elemente sodobne knjižnice**. In ta ekskluzivnost deluje *prepogumno*. Predvsem zato se bomo zatekli – tako priporočam - v tisto varno branje knjige, v katerem bomo načela in ideje sprejeli s poslušom, a s kančkom previdnosti.

Avtorici izhajata iz osnovne teze, da je pop kultura **vitalnega pomena** za sodobno knjižnico. Strogo tezo sicer precej hitro omilijo kar sami, ko pop kulturo opredelijo kot **vse, kar ljudje v skupnosti mislijo, govorijo in berejo**. Vse prevečkrat se pojem pop kul-

ture povezuje z starostno skupino najstnikov in njihovega polja interesa; v resnici je treba pop kulturo dojeti precej širše in zato določene ideje v knjigi močno držijo vodo. Pop kultura in popularnost kot pojma terjata strogost misli.

In tu je osnovno navdušenje, zaradi česar sem se odločil napisati to priporočilo. **Popularnosti se lotevajo kot strogega koncepta**, ki ga je potrebno sistematično vpeljati v knjižnično življenje. Sam bi dodal le dobro mero previdnosti – čeprav, se bojim, bo zaradi tega glavna ideja avtorjev nepreklicno propadla. Sistematika je potrebna predvsem zato, da bi popularna bralna in izobraževalna kultura ljudi postala večji del knjižničnih strategij (na podoben način, kot filmska kultura izkorišča pop fenomene za vstop v svet kinematografije²). Knjiga nam skozi to sistematiko predlaga vrsto ukrepov in sredstev za vključevanje pop plasmaja v knjižnice. Med drugim govori o ustvarjanju ciljnih skupin, kjer bi na podlagi **rednih intervjujev** dobili dragocene informacije o tem, kaj uporabniki mislijo, berejo in gledajo; dalje, da si knjižničarji stalno zapisujejo koristne dnevnike glede vseh **neformalnih pripomb**³. Nato se dotakne tudi priložnosti za dograditev zbirke, ki bi imela (tudi) popularno noto in v stilu takšnih idej se knjiga nadaljuje do konca, tako ne pozablja večine elementov uporabniku naravnane spleta 2.0, nujnih marketinških prijemov in velike zbirke priloženih povezav ter priporočil v branje ob koncu knjige. Posebej bi izpostavil izkušnje iz knjižnic, ki so kot *Glas s fronte*⁴ dodane ob koncu vsakega poglavja. Prebiranje slednjih je res zanimivo.

In prav takšen je tudi končni občutek o vsebini knjige. Zanimiva, poln inspiracij, vendarle po mojem mnenju v realizaciji primerna le po delčkih. Seveda v knjižnicah, kjer politika delovanja to sploh omogoča. V tem smislu v slovenskem prostoru nagovarja **predvsem splošne knjižnice** in vodje le-teh so v prvi vrsti tistih, ki bi jim to knjigo priporočil. A tudi drugim ne bo povzročala ne zaspasnosti, ne dolgočasja.

Vir: Amazon.com

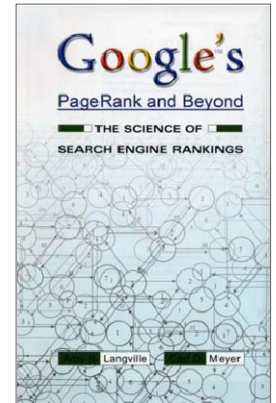
- 1 Sophie Brookover, Elizabeth Burns: *Pop goes the library: Using Pop culture to connect with your whole community*, Information Today, Inc., Medford, New Jersey, 2008.
- 2 Za primer je tu *Slumdog Millionaire*, ki je v osnovno zgodbo vključil televizijski kviz, ki je ljudem blizu in okoli njega napletel zgodbo najboljših kinematografskih razsežnosti, na podlagi katerih se bo mogoče kdo začel zanimati za film kot tak.
- 3 S tem mislim na vse pripombe, ki so od uporabnikov dane med vrsticami in ne tiste, ki so zapisane v zvezkih z naslovom "Predlogi in pripombe".
- 4 V izvirniku: *Voices from the field*.

Veliko bolj specifična je knjiga *Google's PageRank and Beyond*⁵. Popularnost je v tem delu zastopana na precej drugačen način, saj že na prvi pogled knjiga ni napisana na popularen način, niti to ne bo postala. V prvi vrsti gre za strokovno knjigo, namenjeno strokovni populaciji. No, vsaj del nje. Ostalo je namenjeno tudi širši zainteresirani javnosti, ki jo zanima delovanje spletnih iskalnikov in ozadja iskanj po spletu. To, zakaj jo predstavljamo tule, je mat v dveh potezah: prvič, danes si lahko napravimo kvečjemu **nepredstavljivo zadrego, če ne poznamo osnov iskalnega procesa na spletu**; poleg tega je nekako jasno, da bomo kompetentni in strokovni iskalci informacij le tam, kjer bomo **čim bolj spoznali proces generiranja iskalnih baz**. Zato uspešno držimo primat nad iskanjem po listkovnih katalogih, različnih bibliografijah, nemara celo po *Cobissu*. Zdi se mi, da je skrajni čas, da pod to streho - v kolikor še nismo - vzamemo tudi spletne iskalnike. V osnovi gre namreč za veliko več, kot le za *vpisovanje vprašanj v okence na sredi Googlove strani*⁶.

Tudi sam nisem velik ljubitelj matematike (še manj imam kompetenc za tovrstno čtivo), zato sem poglavja, ki so namenjena strogi matematični srenji zgolj preletel, pač pa sem si z zanimanjem ogledal prva tri poglavja, namenjena spletnemu iskanju. Slednje vsekakor je znanost na sebi. In dobro je vedeti, zakaj je Google le paradni konj, ne pa tudi edini⁷. Delo predstavi **osnovne zakonitosti tradicionalnih sistemov za poizvedbe⁸ v primerjavi z spletnimi sistemi za poizvedovanje**. V tem smislu knjiga dobro pripomore k razlikovanju med spletom in klasičnim (konvencionalnim in tudi nekonvencionalnim gradivom) gradivom. Prav zato so ta poglavja primerna tudi za vse, ki iščejo relativno enostaven način razlage delovanja spletnih pajkov, indeksiranja, rangiranja spletnih dokumentov ipd.

Kmalu pridemo do popularnosti, ki smo jo omenjali na začetku. Le-ta je nekakšno srednje ime Googlovega *PageRank* algoritma. Ozadje njegovega rangiranja je opisano v tretjem poglavju. Razumevanje *PageRank*

algoritma je bistvenega pomena za interpretacijo rezultatov iskanja preko Google. In v osnovi je zadeva podobna situaciji, če gremo v množico ljudi in jih vprašamo isto vprašanje. Na podlagi njihovih odgovorov v smislu "*mislim, da gre za to, ampak na tvojem mestu bi vprašal še njega*" dobim tisto osebo, na katero s prstom pokaže največ drugih in hkrati njen profil z odgovorom. Bistveno je dojeti hiperpovezavo (na posamezni strani) kot priporočilo. Seveda ima zadeva precej globlje ozadje: pomembno je namreč tudi to, ali so ta priporočila dana selektivno, ipd. Na kratko pa - **teza PageRank je ta, da je spletna stran pomembna, če se nanjo povezujejo druge pomembne strani**⁹. Ostalo je matematika. In vse to pričujoča knjiga navdušeno razloži.

Vir: Amazon.com

Na koncu bi opozoril še na trinajsto poglavje, ki nosi naslov *Prihodnost spletnih poizvedb*¹⁰, ker nam razširi pogled še malce v nadaljevanja zgodb o iskalnikih. Prikaže nam npr., da je sedanost mnogih raziskav iskalnih algoritmov usmerjenih v to, da preprečijo **zlorabe v algoritmih**; da se pospešeno gradi na **personalizaciji iskalnikov**; nove prijeme pri iskalnih vmesnikih¹¹; **nova moralna in legalna vprašanja; prenos knjižničnih klasifikacijskih shem na širši spekter spletnih strani**¹²; in nekaj malega v povezavi z spletom 2.0, ki se trudi združiti klasične iskalne funkcije z uporabniško prijazno izkušnjo.

Knjiga bo zanimiva mnogim **različnim profilom ljudi**. Že zaradi kvalitetnih pojasnil jo je vredno vzeti v roke. Seveda predvsem zato, ker je danes to za nekatere ljudi in poklice nujno. In eni izmed teh smo, kako pak, tudi knjižničarji, iščočiči informacije prek spleta.

Tomaž Bešter
Narodna in univerzitetna knjižnica

- 5 Amy N.Langville, Carl D.Meyer: *Google's PageRank and Beyond: The Science of search engine rankings*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2006.
- 6 Na spletu obstaja kar nekaj cinizma, vendar zlepa ne boste našli tako dobrega kot na spletnem mestu <http://lmgty.com/> (dostopano 26.3.2009).
- 7 Za primerjalno analizo spletnih iskalnikov (in tudi drugih strani) je zelo zanesljiva stran <http://www.alexa.com/> (dostopano 26.3.2009), kjer dobimo vpogled v statistike obiskov in rangiranj strani po različnih kriterijih.
- 8 Izv. Traditional information retrieval vs.web information retrieval.
- 9 Poučen je tudi članek na Wikipedii: <http://en.wikipedia.org/wiki/PageRank> (dostopano 2.4.2009).
- 10 Izvorno: The Future of Information Retrieval.
- 11 Posebno zanimiv se zdi princip francoskega meta iskalnika <http://www.kartoo.com/> (dostopano 30.3.2009).
- 12 Gre predvsem za razširitev rabe DDC in LC števil, ki jih za klasifikacijo uporablja preko 135 držav po svetu, na vsebinsko urejanje spletnih strani. Ta razširitev bi potekala v skladu s spodbujanjem, da uporabniki uporabljajo ta dva principa klasifikacije v meta-oznakah ("metatags").

POVABILO K
BRANJU

AN AWFULLY BIG ADVENTURE

Na področju bibliotekarstva in informacijske znanosti je na svetovnem spletu prosto dostopnih vedno več naslovov elektronskih časopisov. Če obiščemo spletne strani DOAJ (Directory of Open Access Journals) na naslovu: <http://www.doaj.org/doaj?func=subject&cpid=129>, na poizvedbo »library and information science« najdemo 93 naslovov brezplačnih spletnih časopisov, ki prinašajo recenzirane članke v polnem besedilu, največ jih je v angleškem jeziku. Naj opozorimo na britanski časopis »Ariadne«, ki si je simbolično ime izposodil v grški mitologiji in ki vsebuje predvsem članke o trendih razvoja digitalne knjižnice.

Ariadne (ISSN 1361-3200) izhaja od januarja 1996 štirikrat letno in nima tiskane različice. Dostopen je na naslovu: <http://www.ariadne.ac.uk/>, kjer je tudi arhiv doslej izdanih števil. V najnovejši številki časopisa (številka 58, januar 2009) najdemo članek: An Awfully Big Adventure: Strathclyde's Digital Library Plan. Avtor Derek Law, profesor na glasgowski univerzi Strathclyde, opisuje, kako se je tamkajšnja knjižnica spopadla z dilemo, čemu naj v prihodnje nameni finančna sredstva: dodatnim prostorskim zmogljivostim ali digitalni knjižnici.

Univerza Strathclyde je stara

»komaj« dvesto let, kar jo po škotskih merilih uvršča med mlajše, vendar večje univerze: ima 40 oddelkov, ki jih obiskuje okoli 20 000 študentov. Univerzitetna knjižnica hrani več kot milijon enot tiskanega gradiva, letni prirast gradiva pa »zasede« več kot kilometer polic. Knjižnica ugotavlja, da bi ob takšnem prirastu tiskanega gradiva potrebovala dodatne prostorske zmogljivosti, za kar bi bilo potrebno nameniti zajetna finančna sredstva. Po drugi strani pa se zaveda sprememb v okolju: večina strokovnih in znanstvenih časopisov je dostopnih v elektronski obliki, prav tako vedno več študijskega gradiva in učnih pripomočkov, elektronske knjige si vse bolj utirajo pot v knjižnice. Če ne bo šla v korak s časom, obstaja bojazen, da se bodo odgovorni na univerzi začeli spraševati, ali jo sploh še potrebujejo.

Knjižnica se po tehtnem premisleku in analizah ni odločila za dodaten prostor, ampak za digitalno knjižnico: opustila bo tiskane informacijske vire, kjer bo le mogoče; digitalizirala bo predvsem starejše številke znanstvenih in strokovnih časopisov; v treh letih bo izločila četrtno knjižnične zbirke; usmerila se bo v zagotavljanje dostopa do elektronskih virov in storitev. Tako bo spreminjala izobraževalni proces na univerzi in navade uporabnikov - podpirala bo

inovativno učenje in poučevanje ter uporabo sodobne informacijske tehnologije v izobraževalne namene.

Pomemben dejavnik pri tej odločitvi so bili uporabniki knjižnice, za katere se je v raziskavi izkazalo, da imajo do knjižnice izredno pozitiven odnos, jo podpirajo in njene storitve ocenjujejo kot nadpovprečne. Menijo, da knjižnica daje pomemben prispevek k uresničevanju poslanstva univerze in želijo, da bi bilo tako tudi vnaprej. »Pika na i« pa je bilo vprašanje, ki ga je na enem izmed delovnih sestankov med vodstvom knjižnice in uporabniki postavil zastopnik študentov. Ko so se pogovarjali o tem, katere tradicionalne informacijske vire naj knjižnica ohrani, je predstavnik »Google generacije« odgovornim postavil vprašanje: »Listkovni katalog? Kaj pa sploh je listkovni katalog?«

Članek ne prinaša revolucionarnih idej, prikazuje pa enega od možnih pristopov k reševanju problema, ki se pojavlja v okolju visokošolskih knjižnic v svetu in pri nas, zato utegne biti zanimiv za širšo strokovno javnost.

Helena Pečko-Mlekuš
Narodna in univerzitetna knjižnica

OBVESTILA

POZIV REVIE ŠOLSKA KNJIŽNICA

Revija Šolska knjižnica vabi k sodelovanju vse knjižničarje in tiste, ki delajo z obiskovalci v arhivih, galerijah in muzejih, da se s svojimi članki pridružite sodelavcem tematske številke revije. Tema te številke bo sodelovanje osnovnošolskih in srednješolskih knjižnic z zunanjimi ustanovami pri zagotavljanju gradiva v podporo pedagoškemu delu šole. Ker je za šolske knjižničarje zanimiv vidik tudi, kako to sodelovanje vidite v drugih ustanovah, bomo veseli vaših prispevkov s primeri dobre prakse, razmišljanjem o dosežkih in o možnostih sodelovanja v prihodnje.

Več podrobnosti in stik na elektronskem naslovu: zsavina@gimb.org.

uredniški odbor revije Šolska knjižnica

ELEKTRONSKE KNJIGE IN BRALNIKI V SPLOŠNI KNJIŽNICI

okrogla miza

POROČILA

Na okrogli mizi, ki je bila organizirana prejšnji mesec, v četrtek 5. marca, v MKL, Knjižnici Bežigrad je potekal pogovor o elektronskem založništvu, prvi elektronski založbi v Sloveniji, o elektronskih publikacijah in napravah za branje elektronskih besedil. Predstavljen je bil bralnik Kolibri V3. Na kratko so bili opisani izsledki raziskave o ponudbi elektronskih knjig in bralnikov v nekaterih evropskih splošnih knjižnicah in predstavnicah ameriških. Izpostavljeni so bili problemi, zadrege in navodila kako inventarizirati elektronske knjige. Pogovor je bil osredotočen tudi na avtorske pravice.

Na okrogli mizi so sodelovali: **Helena Grandovec**, urednica Založbe Ruslica, **Zvone Štor**, vodja digitalnih programov pri časopisnem podjetju Večer, **Dragan Martinovič**, solastnik podjetja EPTS in soavtor Kolibrija V3, **Inka Nose**, vodja marketinga in trženja tehnološkega podjetja EPTS, **Tereza Poličnik-Čermelj** iz NUK, Enota za dopolnjevanje knjižnične zbirke, **dr. Maja Bogataj Jančič**, vodja Inštituta za intelektualno lastnino in **mag. Mateja Ločniškar-Fidler**, vodja Službe za neknjižno gradivo v MKL, Knjižnici Bežigrad.

Okroglo mizo je vsebinsko pripravila in vodila mag. Mateja Ločniškar-Fidler. Za tehnično podporo je poskrbel Igor Andrin.

V kratkem uvodu je mag. Mateja Ločniškar-Fidler razložila, da so jo k izboru teme vodili digitalni mediji, ki pridobivajo čedalje večji prostor v moderni medijski ponudbi. Navade uporabnikov medijev in način življenja se močno spreminjajo. S to spremembo morajo računati tako založbe kot splošne knjižnice. Tako se sprašujemo, kakšen naj bo enostaven in udoben dostop k digitalnim medijem? Kako na sodoben način približati mladim in starejšim uporabnikom elektronska knjižnična gradiva ter njihove pripomočke? Ali smo pripravljeni na nove izzive? Uvodnim mislim so sledile predstavitve in pogovori o izbranih temah.

Najprej se je predstavila Večerova založba in knjigarna elektronskih knjig Ruslica, ki je pričela s svojim delovanjem pred tremi leti, natančneje 26. aprila 2006. Prva elektronska knjiga, ki jo je izdala, je bila pesniška zbir-

ka Cirila Zlobca Samo ta dan imam. Ruslico sta predstavila **Helena Grandovec** in **Zvone Štor**.

Helena Grandovec je razložila, da je Ruslica prva slovenska založba in knjigarna elektronskih knjig. Izdajajo e-knjige različnih zvrsti slovenskih in v slovenščino prevedenih tujih avtorjev. Trenutno (marec 2009) je na voljo 110 e-knjig več kot 60-tih avtorjev. Pretežno slovenskim klasičnim delom sledijo sodobna, prav tako slovenska leposlovna dela, namenjena vsem skupinam bralcev: otrokom, mladostnikom in odraslim. Vsaka e-knjiga je opremljena s kratko vsebino dela, odlomkom iz knjige, življenjepisom in z bibliografijo avtorja. Dela lahko izbiramo po avtorjih, po naslovih in po tematiki. Cene e-knjig se gibljejo med 2 in 10 evri. Pojasnila je še, da je e-knjiga taka kot tiskana, le da ni na papirju, ima vse elemente tiskane knjige, tudi kataložni (CIP) zapis. »Klikamo po straneh, povečujemo črke, podčrtavamo, pišemo opombe«. Kot prevajalka je razložila, da z elektronskim slovarjem prevaja dvakrat hitreje. Iskanje gesel, ključnih besed in odlomkov je enostavno. E-knjiga ne potrebuje klasične knjižne police.

Zvone Štor je nazorno predstavil kako lahko e-knjige prebiramo na namiznem ali prenosnem računalniku. Omenil je še druge tehnične naprave za branje e-knjig, npr. dlančnik, nekatere vrste mobilnih telefonov in izpostavil bralnik. Format in oblika e-knjige sta prilagojena za elektronski papir in za različne vrste bralnih naprav. Za branje e-knjig potrebujemo MS Reader, ki si ga snamemo z Microsoftove domače strani. Bližnjica do nje je tudi na strani Ruslice. Program je brezplačen. Mimogrede je še razložil, kako so pri Večeru »razstavili« prvo revijo na svetu (Esquire), ki je uporabila elektronski papir.

Izpostavil je številne prednosti e-knjig pred tiskanimi. V računalnik si lahko naložimo na stotine in jih bremo na vseh formatih zaslonov. E-knjige ne zavzemajo prostora v knjižnici, ne potrebujejo knjižne police. So veliko cenejše od tiskanih. Za njihovo izdelavo ne potrebujemo papirja, torej, za e-knjige ne pade nobeno drevo. Navedel je še nekaj zanimivih primerjav, npr.: povprečen Evropejec porabi letno papirja za pet dreves; torba osnovnošolca tehta 10 kilogramov, z e-

knjigami bi jih imela samo pol kilograma. Študent na mesec porabi za knjige v povprečju od 100 do 150 evrov. Če bi bile knjige v elektronski obliki, bi porabil tudi za 70 odstotkov manj.

Ker je bila okrogla miza namenjena tudi avtorskim pravicam, sta Helena Grandovec in Zvone Štor razložila, da za vsako objavo knjige v elektronski obliki založba pridobi avtorske pravice. Z imetniki avtorskih pravic sklenejo pogodbo za določen čas, vendar samo za objavo na internetu, kar pomeni, da v ostale pravice ne posegajo. Kupec e-knjige ne more natisniti ali jo kako drugače razpečavati. ČZP Večer se v avtorski pogodbi zavezuje, da bo preganjal vse poskuse zlorabe.

Na vprašanje, ali so e-knjige dobro zaščitene pred morebitnim kopiranjem, razmnoževanjem, pošiljanjem naprej, je Zvone Štor pojasnil, da so zaščitene. Če bi se knjižnica odločila za nakup njihovih e-knjig, so možni trije nivoji zaščite:

Prvi nivo: »Zaščita pri ponudniku e-knjig, kjer je število kopij dogovorjeno s pogodbo o nakupu. Ponudnik e-knjig omeji število kopij oziroma dovoli naročniku, da omogoči mrežni dostop določenemu številu uporabnikov. Prednost je ta, da knjižnice in ostale ustanove nimajo dodatnih stroškov in obveznosti z nakupom oziroma izposojajo e-knjig. Slabost je ta, da tak sistem prinese več parcialnih rešitev, za katere ni nujno, da so združljive med sabo. V prihodnosti bo verjetno več ponudnikov e-vsebin, je pa res, da bodo preživeli samo največji.«

Drugi nivo: »Knjižnice oziroma zainteresirana strokovna javnost lahko ustanovi konzorcij, ki skrbi za zaščito, distribucijo in predvsem standardizacijo e-knjig.« Omenil je npr. Narodno in univerzitetno knjižnico in nadaljeval, da se bo »sčasoma pojavilo več ponudnikov e-vsebin, kar bo povzročilo zmedo na področju podprtih standardov in varnostnih rešitev. V tem primeru so vsi varnostni mehanizmi pod upravljanjem konzorcija. Prednost tega sistema je transparentnost tržišča, standardizacija in usmerjeno voden razvoj, slabost pa so dodatni stroški takega konzorcija oziroma strokovne službe, ki bo vodila razvoj na tem področju. Konzorcij bi bil dobrodošel za ponudnike vsebin, ki bi se držali predpisanih standardov.«

Tretji nivo zaščite je »hardverski na nivoju bralnika. V bralnik je mogoče izposojene e-knjige naložiti, ker pa gre za manj razširjene računalniške sisteme, je tudi tveganje pred nelegalnim kopiranjem bistveno manjše. Prednost te rešitve je za ponudnike vsebin najboljša in

najzanesljivejša, slabost so le dragi bralniki in pa njihovo omejeno število. Prav tako ni mogoča izposoja od doma na dom, pa tudi bralniki še niso dovolj razširjeni.«

V založbi s prodajo e-knjig splošnim knjižnicam še nimajo izkušenj. Predvidevajo, da bo mogoča individualna pogodba. Razumejo, da so nekatere knjižnice v nerodnem položaju, ker so pred tremi leti bibliografsko obdelale nekatera dela klasičnih avtorjev (npr. Cankar, Jurčič, Kersnik, Tavčar), ki so bila v e-založbi prosto dostopna. Knjižnice so spodbujale svoje uporabnike, ki so iskali gradiva za obvezno domače branje, da preko kataloga knjižnice preberejo prosto dostopne e-knjige v Ruslici. Po določenem času pa so se v založbi odločili, da so vse knjige naprodaj.

Razmišljajo o paketni ponudbi e-knjig po pavšalni ceni, naročniki oziroma uporabniki. Upoštevali bi tudi velikost knjižnice. Glede na to, da je osnovna naloga knjižnice, da sama izbira in nabavlja ustrezno gradivo, glede na potrebe in želje okolja, v katerem knjižnica deluje, bi bilo možno izbirati karkoli med določenim številom naslovov. Možni sta dve varianti: nakup e-knjige ali e-paket. Zvone Štor je še dodal, da se bodo morali o tej tematiki na Večeru natančneje pogovoriti oziroma dogovoriti. V okviru ponudbe knjižnicam se bodo morale urediti tudi dosedanje pogodbene obveznosti do avtorjev. V pogovor se je vključila dr. Maja Bogataj Jančič z vprašanjem »pod kakšno licenco daje založba na voljo e-knjige? In pod kakšno licenco, daje na voljo dela, na katerih so avtorske pravice že potekle, npr. na delih Cankarja? Če namreč ni več avtorske pravice, potem tudi licence, ki temelji na avtorski pravici, ni mogoče podeliti«. Predstavnik Ruslice na vprašanja v zvezi z licenco nista mogla odgovoriti, ker ta vprašanja še niso razjasnjena v okviru založbe.

Na vprašanje, ali nameravajo v ponudbo oziroma v program založbe vključiti tudi tujejezične e-knjige, npr. naj-leposlovna dela, romane, morda dela, ki so obvezna za domača branja, je Helena Grandovec odgovorila, da trenutno v okviru uredniške politike ne načrtujejo tujejezičnih del. Prav tako ne nameravajo vključiti zvočnih zapisov.

Večerova založba in knjigarna elektronskih knjig Ruslica (www.vecer.com/ruslica/) dejansko orje ledino na področju elektronskega založništva v Sloveniji. Cilj uredniške politike je v elektronski obliki objaviti čim

več najboljših del slovenske klasične in novejšje literature, več učbenikov (trenutno je le »Ginekologija«), priročnikov in leksikonov za vse skupine kupcev.

Po razpravi o možnostih sodelovanja med Ruslico in splošnimi knjižnicami, seveda ob upoštevanju avtorskih pravic, je sledila predstavitev bralnika besedil Kolibri V3.

Tehnološko podjetje EPTS in njegov proizvod, bralnik Kolibri V3, je predstavil **Dragan Martinovič**. Pojasnil je, da je, po izrednem uspehu prodaje bralnika elektronskih vsebin (elektronske knjige Amazon-Kindle in Sony-Librie) v ZDA, podjetje EPTS kot prvo na domačem trgu ponudilo takšen elektronski bralnik vsebin – Kolibri V3. EPTS, z večletnim sodelovanjem s svetovnim proizvajalcem elektronskega papirja (E-Ink) in proizvajalcem strojne opreme bralnika (Jinke), svojim partnerjem nudi celovite rešitve na področju elektronskih vsebin.

Dragan Martinovič se je v uvodu osredotočil na obliko zapisa in podajanje vsebine, zaščito intelektualne lastnine, distribucijo digitalnih vsebin in na naprave za pregled digitalnih vsebin. Osrednja tema predstavitve pa je bil elektronski bralnik Kolibri V3, prenosna namenska naprava, ki omogoča branje vsebin v elektronski obliki različnih formatov besedil in slik (pdf, doc, htm, lit, chm, mobi, prc, ppt, djvu, txt, wol, jpg, bmp, png, tiff, gif, zip, arj, itd.). Dragan Martinovič meni, da je univerzalen format malo verjeten. Kolibri V3 predvaja tudi MP3 datoteke. Razložil je, da je bralnik namenjen vsem, ki želijo brati dokumente v elektronski obliki in jih zanimajo nove tehnologije z vsemi prednostmi, ki jih le-te ponujajo.

Elektronska knjiga ima prikazovalnik, ki je narejen iz elektronskega papirja in deluje po načelu elektronskega črnila. Tehnologija temelji na mreži iz milijonov mikroskopsko majhnih kapsul s črnim in belim električno nabitim barvilom. S spreminjanjem električnega polja kontroliramo obarvanost vsake kapsule posebej in s tem prikazujemo belo, črno ali sivo točko na zaslonu.

Zaslone iz elektronskega papirja so reflektivni – tako kot potiskan papir – in zato veliko bolj blagodejni za bralca v primerjavi z napravami, ki uporabljajo standardno LCD-tehnologijo in oddajajo svetlobo. Ta zahteva dodaten napor pri branju in ob daljši uporabi pov-

zroča utrujenost. Zaradi bistabilnosti zaslona iz elektronskega papirja lahko bralec prebere tudi več tisoč strani, ne da bi moral pri tem ponovno napolniti baterijo. Naprava jo potrebuje le ob listanju strani oz. kakršnikoli dejavnosti, medtem ko se med branjem preklopi v stanje »mirovanja« in ne potrebuje energije za vzdrževanje slike na zaslonu.

Vsebine naložimo na napravo s pomočjo osebnega računalnika prek USB vmesnika ali s pomočjo spominke SD kartice velikosti do 4 GB. To pomeni, da ima bralec pri sebi lahko več sto knjig, za katere ni potrebna dodatna torba, temveč je vse shranjeno v napravi, ki je lažja kot skodelica kave.

Naprava je zaradi svojih funkcionalnosti in ergonomije izredno primerna tudi za slabovidne osebe:

- zaslon iz elektronskega papirja, ki pri branju popolnoma nič ne utruja oči (ni sevanja svetlobe, migetanja slike, itn.),
- možnosti zamenjave fontov, ki so posebej prilagojeni za slabovidne,
- 3-kratna možnost povečave besedil,
- enostavna uporaba.

Funkcionalna specifikacija naprave - prednost pred konkurenco:

- naprava Kolibri V3 podpira največje število različnih formatov dokumentov;
- programsko opremo naprave lahko enostavno nadgradimo (s spletne strani www.kolibrionline.com se naloži posodobljena programska oprema, ki se prenese na spominsko kartico in na bralnik) – na ta način se izboljšuje podpora obstoječim formatom dokumentov, kakor tudi dodajanje novih formatov in funkcionalnosti;
- tehnična pomoč in delni razvoj programske opreme potekata v Sloveniji;
- dovršena programska oprema, ki se dopolnjuje (kar je pri ostalih napravah težava, npr. nenadno ugašanje, dolgotrajen ponovni zagon naprave, listanje po dokumentih, itn.);
- naprava podpira 3 različne sisteme za zagotavljanje zaščite avtorskih pravic;
- naprava podpira tako branje vsebin z DRM zaščito kakor tudi popolnoma odprte in nezaščitene formate;
- meniji v slovenščini, kakor tudi podpora šumnikom;
- naprava podpira vse vrste Microsoft *.ttf fontov,

tako, da si lahko uporabnik prenese in uporablja fonte, ki mu najbolj ustrezajo;

- možnost branja vsebin v pokončni in ležeči orientaciji naprave;
- zelo enostavna uporaba naprave, ki jo hitro osvojijo tudi starejši in nekoliko manj tehnološko usmerjeni uporabniki;
- etui bralnika se lahko zvije na drugo stran, s tem so skušali simulirati knjigo;
- servis in skladišče rezervnih delov v Sloveniji; podjetje se je pripravljeno obvezati tudi za servisno dejavnost bralnikov, ki bi jih imele knjižnice.

Med predavanjem Dragana Martinoviča je **Inka Nose** razdelila med udeležence okrogle mize bralnike in posameznikom nazorno pokazala, kako bralnik dejansko deluje.

Na izraženo misel, da je zaslon bralnika majhen, se je Dragan Martinovič strinjal in razložil, da »EPTS končuje razvoj nove strojne opreme – prototipa, ki bo tudi nadgradila funkcionalnosti Kolibrija. V letošnjem letu nameravajo tako povečati zaslon bralnika na 9.7 col z boljšo resolucijo (1024 x 768). Izdelali bodo bralnik s prikazovalnikom iz plastike, kar pomeni večjo robustnost in neobčutljivost za poškodbe, kakor tudi prihranek v teži. Razvili bodo tudi bralnik s steklenim zaslonom, občutljivim na dotik, in s povezavo na internet« (to omogoča tudi Kindle).

Na vprašanje ali morda pri EPTS razmišljajo o vgrajeni sintezi govora v Kolibriju, npr. beremo in istočasno poslušamo besedilo v angleščini, je Dragan Martinovič odgovoril, da trenutno o tej ponudbi ne razmišljajo.

V nadaljnji razpravi je Dragan Martinovič pojasnil, da je bralnik Kindle še vedno najbolj prodajan izdelek. V lanskem letu je bilo prodanih 400.000 kosov. Vedno več je podjetij, ki se odločajo za izdelavo bralnikov, založbe pa so solastniki podjetij. V Evropi je 75% vsebin založb pripravljenih za branje na bralnikih. Kjer je avtorska zaščita, se je potrebno dogovoriti z založbo. Dostop do tujih vsebin je mogoč, prav tako je vse več novitet v digitalizirani obliki.

Vrsta pogovorov na forumih priča, da se ljudje vse bolj zanimajo za bralnike, sodelujejo v razpravah (Mariborska knjižnica) in izpolnjujejo ankete (Knjižnica Domžale).

Udeležence okrogle mize je seveda zanimala tudi cena Kolibrija V3. Trenutno stane naprava s kabli 275 eur, komplet pa 345 eur. Če se knjižnica odloči za nakup Kolibrija, poteka servisna dejavnost, morebitna popravila, v Sloveniji, v podjetju EPTS.

Vsebina razprave je bila usmerjena tudi v nakup in izposojanje bralnikov na dom. V takem primeru bi morala knjižnica natančno opisati pravila izposoje, kaj se sme naložiti na bralnik in česa ne, sankcije v primeru morebitnih zlorab ali poškodb bralnikov in podobno. Dr. Maja Bogataj Jančič je menila, »da bi bila naprava najboljša kot pripomoček, ki bi jo uporabljal končni uporabnik, ki bi z napravo prišel v knjižnico in si lahko naložil vsebine. Seveda pa bi morale imeti knjižnice za takšno »izposojanje knjig« dovoljenja v ustreznih dogovorih z založniki«. Sicer pa je glavni tekmelec e-bralniku v očeh dr. Maje Bogataj Jančič zaenkrat še vedno prenosni računalnik.

Sledila je predstavitev raziskave o ponudbi elektronskih knjig in bralnikov v nekaterih evropskih splošnih knjižnicah in predstavnici ameriških. Mag. **Mateja Ločniškar-Fidler** je v raziskavi izpostavila naslednja vprašanja: ali imajo knjižnice bralnike in če jih imajo, ali so namenjeni njihovim uporabnikom? Pod kakšnimi pogoji izposojajo bralnike ali druge naprave za branje e-knjig? Ali naprave sposojajo tudi na dom? Kako poteka uporaba e-knjig?

Na kratko povzemamo, kar je bilo iz raziskave o e-knjigah in bralnih napravah povedanega: *Helsinki City Library*. Konec lanskega leta so kupili primer bralnika ILIAD 2.1 (iRex Technologies). Knjižničarji se seznanjajo z napravo »nove generacije«. Bralnika še ne izposojajo. Predvidevajo, da bodo v prihodnosti, ko bo na trgu več domačih e-knjig, bralnike vključili v dejavnost njihovih splošnih knjižnic.

Copenhagen Libraries. Nimajo bralnikov. Zbirko e-knjig imajo in sicer z licenco za uporabo, kar pomeni, da so e-knjige dostopne preko njihove spletne strani. Z Roskilde University Library (Lene Stampe) pa so sporočili, da so splošne knjižnice pričele z uporabo in izposojanje bralnikov, kar pomeni, da bo potrebno te informacije dodatno preveriti.

The British Library. Nimajo bralnikov. Imajo e-knjige, ki so dostopne le na pc-jih knjižnice. Uporabniki si ne smejo prenesti e-knjig.

StadtBibliothek Köln. Odgovorili so, da jim usluge v zvezi z izposojanje in urejanjem avtorskih pravic e-medijev

nudi nemško podjetje DiViBib GmbH (Die Digitale Virtuelle Bibliotheken – Wiesbaden, Gesellschaft mit Beschränkter Haftung). DiViBib posreduje med knjižnicami in ponudniki, javne knjižnice so odjemalci, založbe so najpomembnejši dobavitelji. Vsak izvod medija ima licenco (DRM – digital rights management), ki zagotavlja, da bo ta medij izposojen samo enem uporabniku. Če želi knjižnica ustreči več uporabnikom hkrati, potrebuje ustrezno število licenc. DiViBib pokriva celotno rešitev, ki jo posamezna knjižnica potrebuje za delovanje on-line ponudbe, tudi katalogiziranje v MAB2 formatu. Torej, vse kar je potrebno za delovanje knjižnice, prihaja z enega naslova.

Vrste medijev, ki so na razpolago v on-line so: e-knjige, e-časniki, e-časopisi, e-glasba, e-video in e-zvočni zapisi.

Uporabnik knjižnice poišče on-line ponudbo svoje lokalne knjižnice. Išče lahko po vrstah medijev ali po tematskih področjih, ugotovi ali je določen medij na razpolago za izposajo in kdaj se bo predvidoma vrnil nazaj. Na svoj PC si lahko naloži medij in z njim razpolaga v skladu z rokom izposoje in s pravili o uporabi, ki jih določi knjižnica. Po preteku roka izposoje, uporaba ni več mogoča. Vračilo dela poteka avtomatično.

Vsaka knjižnica sama določa, koliko digitalnih medijev si lahko uporabnik izposodi in kako dolgo jih sme imeti. Na ta način zagotovijo, da posamezni uporabniki ne morejo blokirati večjega dela fonda. Možno je tudi, da knjižnica od uporabnika zahteva določeno pristojbino za izposajo.

The New York Public Library. Ne izposojajo bralnikov, izposojajo pa prenosnike, s pomočjo katerih uporabniki lahko le pregledujejo ali rezervirajo e-knjige, ne morejo pa jih brati zaradi varnostnih omejitev (pri snemanju vsebine z interneta). Predvidevajo, da se bodo, zaradi novih naprav bralnikov, v prihodnosti postopki in pogoji za branje e-knjig spremenili. Trenutno še ne izposojajo naprav za branje e-knjig. Imajo pa bogato ponudbo e-knjig od leposlovnih do strokovnih del. Poudarjajo, da je knjižničar tisti, ki izbere in pridobi aktualna in privlačna e-dela za vse skupine uporabnikov. Pri izboru sodelujejo tudi bralci. Vsi e-dokumenti so katalogizirani (angloameriška pravila AACR2) in klasificirani (Dewey Decimal System).

Člani knjižnice lahko izbirajo ponudbo za različne nosilce zapisov. Na okrogli mizi sta bila iz on-line kataloga prikazana primera: dela avtorja Draga Jančarja in delo *The Da Vinci code* Dana Browna. Ponudba je namenjena vsem mogočim napravam (telefon, dlan-

čnik, iPod, ...). Delo je možno prenesti le, če naslov pridobi pravico javne uporabe (»public performance right«).

Dr. Maja Bogataj Jančič je omenila, da »ima Danska poseben sistem t.i. razširjenega kolektivnega upravljanja, v okviru katerega knjižnice sklenejo dogovor za uporabo del s kolektivno organizacijo, ki v tem primeru zastopa vse avtorje in imetnike pravic in ne le člane. Takšen sistem je sicer drag, vendar knjižnice lahko opravljajo svoje storitve tudi v digitalnem svetu, brez da bi se bale odgovornosti za nedovoljene uporabe – povedano drugače, dela lahko med drugim tudi dajejo na voljo svojim uporabnikom, kar sicer brez posebne dovoljenja ni mogoče. O razširjenem kolektivnem upravljanju bi bilo smiselno razmisliti tudi v Sloveniji, pod pogojem, da bi bil sistem zelo transparenten in učinkovit, višina nadomestil pa bi morala biti prilagojena slovenskim ekonomskim razmeram«.

Okrogla miza se je nadaljevala s predstavitvijo inventarizacije elektronskih knjig.

Tereza Poličnik-Čermelj je predstavila dileme pri inventarizaciji virov z oddaljenim dostopom, saj »mednarodni standard ISO 10324:2005 za zalogo, formata MARC 21 in UNIMARC ne vključujejo teh virov, medtem ko standard za statistiko šteje med prirast knjižnice tudi oddaljene dostope e-virov. Dosedanja praksa v NUK je bila, da so napravili zapise v COBISS za vse plačljive e-vire. V zalogo so evidentirali samo nabavne podatke in morebitne inventarne opombe. Ker format izpisa COMARC za zalogo ne upošteva oddaljenih dostopov in posledično tudi ni prilagojen izpisom za OPAC ali statistikam, ki jih od knjižnic zahtevajo financierji, jih NUK ni inventariziral«.

Izpostavila je problem obdelave podatkovnih zbirk, ki obsegajo veliko število naslovov: »ali katalogizirati zbirko ali vsak posamezni naslov. Predstavila je primer inventarizacije podatkovne zbirke in opozorila na nesmisle, ki izhajajo iz dejstva, da je zaloga namenjena samo fizičnim kosom, katere lastnik je knjižnica. Še vedno manjka status "integrirano" za stare holdinge, dodatna iskalna polja za konzorcijski nakup ipd. ter prilagojen izpis podatkov za OPAC«.

Ko knjižnica licence ne kupi več, v opombe o dostopu gradiva (856\$z) zabeleži prekinitev, da ne zavaja uporabnikov. Zalogo za vsako prejšnje leto mora ustrezno označiti, saj starih verzij ni več, vedno je dostopna le

najnovejša verzija. Ko prekine naročanje, je smiselno, da zadnji holding označi s statusom odpisano. Zaradi omejenosti podatkov v zalogi e-knjig, knjižnica ne more ustrezno odgovoriti na vprašanje o številu trenutno naročenih naslovov (pri kontinuiranih virih 998\$e).

Tereza Poličnik Čermelj priporoča, da se »zaloga spletnih publikacij vodi ločeno od fizičnih. Ali se bo knjižnica odločila za inventarizacijo spletnega gradiva ali za evidentiranje takega gradiva v COBISS3 brez inventarne številke, je prepuščeno knjižnici sami. Z IZUM se že več let dogovarja in poskuša najti ustrezne rešitve«. Na koncu je opozorila, da v NUK že več let pripravljajo CIP zapise za spletne publikacije. Omenila je tudi SVAROG – sistem za varno arhiviranje oddanega gradiva, ki ga po Zakonu o obveznem pridobivanju publikacij NUK hrani v svojem repozitoriju.

Avtorskoppravna stroka se je na novo informacijsko tehnologijo in zlasti na množično uporabo interneta, ki omogoča dostop do različnih dokumentov, odzvala s pravnimi mehanizmi, »ki imajo cilj ustrezno varovati zlasti avtorje. Prilagojene so bile zlasti izključne pravice, ne pa tudi izjeme teh izključnih pravic. Za knjižnice je to zelo pomembno, ker se za dajanje na voljo javnosti, ne morejo zanašati na izjeme« je pojasnila dr. Maja Bogataj Jančič. Za avtorsko delo, ki je izdano v elektronski obliki, veljajo enaka zakonska določila o avtorski in sorodnih pravicah kot za dela, izdana v tiskani obliki.

O tem je spregovorila **dr. Maja Bogataj Jančič**. S strokovnega vidika je aktivno spremljala predstavitev na okrogli mizi in že na začetku pojasnila, da poglobljena razprava o avtorskih pravicah presega vsebinski obseg okrogle mize. S pojasnili se je osredotočila na predavanja o elektronskem založništvu, o elektronskih knjigah in o uporabi bralnikov v povezavi s knjižničnimi storitvami.

Varstvo avtorskih in drugih pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti, je tudi pri nas zagotovljeno z ustavo. Področje avtorskega prava je urejeno z Zakonom o avtorski in sorodnih pravicah. Z njim je Slovenija implementirala vse direktive EU s področja avtorske in sorodnih pravic, med njimi je najpomembnejša Direktiva o avtorski pravici v informacijski družbi. Slovenija je tudi podpisnica Konvencije WIPO o avtorski pravici, ki je nadgradnja Bernske konvencije.

Dr. Maja Bogataj Jančič je še razložila, da »knjižnice trenutno lahko izposojajo e-knjige samo, če zato pridobijo ustrezno dovoljenje imetnikov pravic. Dostop do del v digitalni obliki, oziroma t.i. dajanje na voljo javnosti vsebin v digitalni obliki je v skladu z našo zakonodajo za dela, ki so še varovana z avtorskimi pravicami, ki pa trajajo še 70 let po smrti avtorja, dovoljeno samo na terminalih znotraj knjižnice. Za vse druge primere je potrebno pridobiti izrecno dovoljenje avtorja oziroma imetnika pravic. Knjižnica se za pogoj uporabe del v digitalni obliki pogaja s posameznimi ponudniki vsebin oziroma imetniki pravic na teh vsebinah«. Vsekakor mora podpisati z založnikom ustrezno pogodbo, kjer je jasno in nedvoumno zapisano, kaj je knjižnici dovoljeno in kaj ne. Knjižnica naj za svoje storitve skuša pridobiti čim boljše pogoje z e-založbo, npr. uporabniku naj bo omogočeno nalaganje e-vsebin na bralnik, če je to le mogoče. »Zlasti na slovenskem trgu se bi knjižnice morale zavedati, da so pomemben kupec oziroma naročnik vsebin, tako da bi morale imeti močnejši pogajalski položaj, kot se sicer odraža v licencah«.

Razložila je, da »v praksi licence načeloma še bolj omejujejo uporabnike, med njimi tudi knjižnice, kot jih sicer omejuje Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. Razen, če ni z licenco dovoljeno drugače, se lahko dela dajejo na voljo javnosti prosto, brez posebnega dovoljenja, samo na terminalih v knjižnicah«.

Kadar uporabniki vendarle dostopajo do e-del v knjižnici ali v okviru oddaljenega dostopa, morajo biti ustrezno obveščeni o pravicah in dolžnostih. »Z vsebino pogodbe, ki jo knjižnica pripravi na podlagi pogojev uporabe, ki jih sicer pridobi od imetnikov pravic, se morajo strinjati«.

Na področju digitalizacije je razložila, da »knjižnice pri nas sicer lahko digitalizirajo vse. V tem oziru so knjižnice omejene s sredstvi, ki jih imajo za digitalizacijo. Narodna in univerzitetna knjižnica vodi zelo uspešen projekt dLib.si. Problem digitalizacije pa je, da je dovoljeno dati na voljo javnosti, brez posebnih dovoljenj, samo tisto delo, za katerega so avtorske pravice že potekle. Za vsa ostala dela, je potrebno pridobiti dovoljenje in plačati nadomestilo za uporabo«.

Pojasnila je, da so »tehnološki ukrepi za zaščito avtorskih del zelo različni. Tehnološki ukrepi za kontrolo dostopa do del preprečujejo nepooblaščenim osebam

dostop do del, ki praviloma uživajo avtorsko-pravno varstvo. Najpogosteje se dostop do vsebin v on-line okolju nadzoruje z identifikacijskim postopkom, npr. vnosom uporabniškega imena in gesla za dostop do sistema ali do vsebine«. Tehnološki ukrepi za nadzor uporabe del pa preprečujejo dejanja, ki so v nasprotju z izključnimi pravicami, ki jih imajo imetniki avtorskih pravic, npr. preprečijo kopiranje del (elektronska ključavnica). »Problem tehnoloških ukrepov je, da lahko z njimi imetniki zaklenejo več, kot sicer lahko prepovedo uporabnikom na podlagi avtorske pravice. Dostop do dela npr. lahko omejujejo tudi potem, ko je avtorska pravica že potekla, ne dovoljujejo proste uporabe itd.«.

Opozorila je tudi na problem različnih interesov, ki jih imajo avtorji na eni strani, in imetniki pravic oziroma založniki na drugi, v določenih primerih pa se jih naslavlja kot isto interesno skupino s skupnim imenom »avtorji oziroma imetniki pravic«. Še posebej je opozorila, da bi se »morale knjižnice v prihodnosti pogajati za boljše pogoje za svoje legitimne in družbeno koristne dejavnosti. Knjižnica je trenutno slabša stranka, kar, glede na njeno poslanstvo, ni prav. Ko se spreminja avtorska zakonodaja, bi morale zelo aktivno sodelovati tudi knjižnice«.

Na koncu je udeležencem okrogle mize dr. Maja Bogataj Jančič sporočila prijetno novico, da bo preko eIFL.net v kratkem na voljo tečaj »Long distance course«, ki ga mora potrditi še prof. Terry Fisher s Harvard

Law School. Vzporedno bo izšel tudi priročnik »Handbook on Copyright and Related Issues for Libraries«, za katerega je prepričana, da bo zelo koristno osnovno, strokovno čtivo za bibliotekarje. Lahko si samo želimo, da bi bilo oboje čim prej prevedeno v slovenščino.

Okrogla miza ni bila zaključena s sklepnim dokumentom. Njen namen je bil le opozoriti širšo knjižnično javnost, kar nam je glede na udeležbo in razpravo prav gotovo uspelo, da prihajajo novosti in spremembe na medijskem trgu. Knjižnice se morajo strokovno enotno in pravočasno pripraviti na nove izzive. Le tako bodo zadržale svoje uporabnike, se še posebej približale mladim uporabnikom knjižničnega gradiva in pridobile nove.

Predvidevamo, da bodo knjige v elektronski obliki in predstavljen bralnik prinesli v splošne knjižnice svež veter, seveda pod pogojem, da bodo podana jasna navodila za strokovno obdelavo in izposojajo gradiva, da bo varstvo avtorskih pravic, skupaj z ustreznimi zakonodajo in predvsem z ugodno cenovno politiko, postavila elektronsko knjigo na tisto mesto, ki ji pripada.

Mateja Ločniškar-Fidler in
Tatjana Martinčič
Mestna knjižnica Ljubljana
Knjižnica Bežigrad

Slike 1-3: Okrogla miza Elektronske knjige in bralniki v splošni knjižnici. MKL, Knjižnica Bežigrad. 5.3.2009. (foto: Igor Andrin)

MOJ POGLED, RAZSTAVA FOTOGRAFIJ

KNJIŽNIČNE
PRIREDITVE

V mesecu aprilu si lahko v predverju knjižnice na Einspielerjevi 1 ogledate razstavo prispelih del na nagradni fotografski natečaj *Moj pogled na temo knjig – branja – učenja – življenja*, ki smo ga v Knjižnici Bežigrad organizirali v mesecu marcu.

Čas razstave prispelih del na natečaj smo umestili v mesec april, ko praznujemo tudi mednarodni dan knjig za otroke – ki ga tokrat povezujemo z naslovno temo natečaja. S fotografskim natečajem, ki je prvi v ciklu podobnih, smo želeli mlade vzpodbuditi k raziskovanju tem, s katerimi se srečujejo pri svojem vsakodnevem življenju in jih pozvati k angažiranemu kulturnemu udeleževanju. Obenem pa prispela dela v obliki razstave vključujemo neposredno v vsakodnevni utrip knjižnice.

Tokrat predstavljamo poglede mladih na življenje skozi prizmo povezovalne teme knjig, branja, učenja in s tem povezanih raziskovanj – in jih postavljamo na ogled ne le mladim, ampak generacijsko najrazličnejšim skupinam obiskovalcev knjižnice. Zgodbe o knjigah, kot jih vidijo mladi, bodo brez dvoma zanimive tudi drugim našim obiskovalcem. Preko njihovih fotografskih podob lahko odkrivamo, kako mladi živijo danes, kako se srečujejo s knjigo ali kako blizu jim je sodobna govorica vizualnega izražanja. Urbana okolja, v katerih delujejo knjižnice, so zanimiva stičišča komunikacij, idej in ustvarjalnosti. „Z obiskovalci knjižnice nas povezujejo knjige, branje, učenje, raziskovanje, kulturno preživljanje prostega časa. Kako vidijo te teme mladi in nam na vizualen način odprejo nove perspektive, smo želeli preveriti s fotografskim natečajem *Moj pogled*,“ je o projektu povedala Marija Kobal, strokovna vodja Knjižnice Bežigrad.

Slika 1: Rok Govednik
Razmišljanje o dveh svetovih -
1. nagrada

Slika 2: Brina Biček Definicija -
2. nagrada

Slika 4: Vesna Hauschild Radovednost

ki, ki se profesionalno ali ljubiteljsko ukvarjajo s fotografijo. Zbiranju fotografij, narejenih s klasičnimi ali digitalnimi fotografskimi aparati, smo k natečajnim pogojem dodali še možnost fotografiranja z mobilnimi telefoni, tehnologijo, ki je mladim še bližja.

Na nagradnem natečaju so lahko sodelovali mladi do 26. leta, ki so svoje fotografije poslali do 31. marca 2009 na spletni naslov knjižnice. Na natečaj so prispela dela iz različnih koncev Slovenije, skupaj je na naš naslov prispelo 41 fotografij. Žirija je med prispelimi fotografijami izbrala tri nagrajence in jim podelila nagrade, in sicer: prvonagrajenec Rok Govednik je prejel darilni bon za udeležbo na fotografskem tečaju National Geographica, ki ga vodi svetovno znani fotograf Arne Hodalič (nagrado je prispevala Založba Rokus Klett, izdajateljica revije National Geographic Slovenija); drugonagrajenka Brina Biček je prejela knjigo Daniela Lezana, Biblija digitalne fotografije, tretjo nagrado pa je prejela Valentina Metež, knjigo Simona Joinsona, 101 izdelek, ki ga omogoča digitalna kamera (obe nagradi je prispevala Knjigarna Konzorcij). Pri izbiri so žirijo vodili kriteriji inovativnosti, estetske vrednosti, tehnične izvedbe in skladnosti prijavljenih fotografskih motivov z razpisano temo.

Slika 5: Dejan Burnik
Miselna raziskovanja

»Med prispelimi deli se kaže veliko dobrih mladih fotografov, ki dobro poznajo fotografski medij. Nekoliko me

Slika 3: Valentina Metež Melanholija -
3. nagrada

je presenetilo dejstvo, da je med prijavljenimi deli veliko tihožitij in tako imenovane microstock fotografije,« pravi Gregor Inkret, član žirije in dodaja, da gre manjko izvirnosti morda tudi na račun nekoliko »statične« teme knjige. Ker je bilo med prijavljenimi fotografijami nekaj izrazitih sklopov fotografij, je iz posameznih zvrsti žirija izbrala nekaj najboljših predstavnic »stila« fotografije: od idejno močnejših do tehnično in fotografsko izpiljenih. Med prispelimi deli, ki bi jih lahko razvrstili med »aranžirana tihožitja« in »angažirano fotografsko raziskovanje sveta«, smo iskali izvirno izbiro motivov, kompozicijsko moč, sporočilno vrednost in „poseben pogled“ perspektiv mladih. Natečajna žirija (ki sta jo poleg fotografa Gregorja Inkreta sestavljali še vodja mladinskega oddelka v Knjižnici Bežigrad ter koordinatorica razstavne dejavnosti v Knjižnici Bežigrad) se je odločila za izbor tistih fotografij, ki se približujejo reportažnemu zapisu življenja in pogledov na razpisano temo. V ožji izbor je uvrstila fotografije, ki izstopajo po svoji iskrovosti, aktivnem iskanju motivov v svojem okolju, tehnični izvedbi fotografije in povezavi s prijavljeno temo knjige – branje – učenje – življenje.

Končno odločitev za zmagovalno fotografijo »Razmišljanje o dveh svetovih« Roka Govednika je žirija sprejela soglasno z obrazložitvijo, da gre za fotografijo, ki med vsemi prispelimi deli najbolj izstopa po svoji drugačnosti, nekonvencionalnosti ideje in svojskemu pogledu, ki odraža avtorjev subjektivni pogled skozi fotografski objektiv. Zmagovalna fotografija prinaša sebi lasten pogled na bivanje, samorefleksijo, kritični premislek in zapis trenutka, ki odstira prostore sveta in pušča široko odprto pot domišljiji – in vsem sanjskim svetovom življenja.

Fotografije bodo na ogled v Knjižnici Bežigrad do 4. maja, v naslednjih mesecih pa si jih bodo lahko ogledali tudi obiskovalci preostalih štirih enot bežigradske knjižnice.

Tatjana Pristolič
Mestna knjižnica Ljubljana
Knjižnica Bežigrad

KNJIŽNICE V ZAPORIH

POROČILA

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije je ob izidu tretje publikacije IFLA priporočil za organizacijo knjižnične dejavnosti za posebne skupine prebivalcev, *Lehmann, V. & Locke, J. Smernice za knjižnične storitve za zapornike. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2009*, priredila tudi pogovor o knjižnicah v zaporih pri nas, 3. aprila 2009 v prostorih Mestne knjižnice Ljubljana. Po uvodni predstavitvi prevajanja IFLA smernic (Melita Ambrožič) in delovanja knjižnic v slovenskih zaporih (Katja Čop) je Silva Novljan povabila prisotne, da so ob pomoči Smernic za knjižnične storitve za zapornike iskali odgovore na temeljno vprašanje: kako do boljših knjižničnih storitev za zapornike?

Drobna publikacija s priporočili, ki so rezultat dobre prakse in izkušenj za organizacijo knjižnic v zaporih, je spodbudila živahno razpravo med predstavniki Uprave RS za izvrševa-

nje kazenskih sankcij, Urada varuha človekovih pravic, Centra za razvoj knjižnic pri NUK, nekaj osrednjih splošnih knjižnic in (samo štirih!) osrednjih območnih knjižnic in nekaterih knjižnic v zaporu.

Razprava je bila zanimiva in koristna za udeležence:

- spoznali smo pristojnosti posameznih ustanov,
- spoznali, kakšno je stanje v Sloveniji,
- seznanili smo se s pomanjkljivostmi in prednostmi posameznih oblik knjižničnih storitev za zapornike,
- izmenjali smo informacije in spoznali, kje in s kom lahko sodelujemo in na koga se lahko obrnemo po pomoč,
- sklenili smo dragocena poznavanja.

Vse to bo v pomoč, ko bomo oblikovali dogovore, pravila delovanja

in sodelovanja na državnem in regionalnem področju, da bo sodelovanje med splošnimi, šolskimi in zaporniški knjižnicami potekalo brez zadreg in v skladu s potrebami zapornikov v določenem okolju.

Katja Čop je predstavila analizo stanja v letu 2005 in primerjavo knjižnic v naših zaporih. Knjižnične storitve, ki so danes na voljo zapornikom, so predstavili za knjižnico v zaporih zadolženi delavci in z njimi sodelujoči knjižničarji splošnih knjižnic. Posamezne predstavitve so skupaj z mednarodnimi priporočili pokazale, da bi tudi na področju knjižničnih storitev za zapornike lahko storili več za uresničevanje njihovih pravic do branja, izobraževanja in dostopnosti do informacij.

Uspeh ni odvisen le od denarja, na kar je opozoril predstavnik Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij, ampak tudi od pripravljenosti urad-

nih služb (Ministrstva za kulturo, Ministrstva za pravosodje z Upravo RS za izvrševanje kazenskih sankcij, Centra za razvoj knjižnic pri NUK), da se dogovorijo za način sodelovanja pri opravljanju nalog. Le te pa naj bi omogočile zapornikom stik s knjižnico, ne pa samo s knjigo in časopisi (navadno podarjenimi, pridobljenimi brez nabavne politike). Zaporniki se sicer ne pritožujejo nad ponudbo sedanjih knjižnic, kot je poročal predstavnik Urada varuha človekovih pravic in kot je pokazala med zaporniki izvedena anketa Katje Čop, a sodobnih knjižničnih storitev v podporo izobraževanju, informiranju, preživljanju prostega časa se ne bi branili. Pomen takih storitev za rehabilitacijo, resocializacijo zapornikov je cenjena izkušnja tudi med udeleženci pogovora. Zavzeli so se, da je potrebno čim prej odpraviti ovire, nesporazume. Npr. dolgotrajno čakanje splošne knjižnice na sodelovanje, ki je odvisno od vodstva zapora, kdaj lahko splošna knjižnica poveča število potencialnih uporabnikov s številom oseb v zaporih, ali lahko splošna knjižnica zaprosi za dodatna sredstva za

nakup knjižničnega gradiva na ministrstvu za kulturo, če zaporji sodijo pod ministrstvo za pravosodje, s katero knjižnico sodeluje knjižnica v zaporu, ko se v njem izvaja formalno srednješolsko izobraževanje, kako zaupati premične zbirke zaporom, če za varovanje knjižničnega gradiva ni poskrbljeno, kako je lahko zapornik samostojen pri obisku bibliobusa, če je posrednik v komunikaciji paznik, kdo v zaporu je kontaktna oseba za knjižničarje splošnih knjižnic, kdo bo pripravil usmeritve, pravila za zaposlovanja kaznovanih, ki opravljajo družbeno koristno delo v splošnih knjižnicah...).

Za knjižnico zadolženi delavci v zaporih se trudijo po svojih močeh in znanju. Poročali so o uspehih in veselju, ki ga knjiga, časopisi, internet in prireditve sprožijo med zaporniki, a vedo, da bi z drugačnim znanjem in določenim časom za delo v knjižnici ter z vključitvijo knjižnic v knjižnični sistem naredili veliko več. Tudi oni so skupaj z drugimi udeleženci na koncu podprli še idejo o projektu vzorčne knjižnice, ki bi jo razvili v enem izmed zapo-

rov kot zgled za druge (npr. v Kopru ali v Ljubljani, kjer se bo gradil nov zapor in kjer bo drugo leto moralo biti poskrbljeno tudi za knjige v zaporu, da bo Ljubljana prava svetovna prestolnica knjige!). Te ne bodo mogle biti enake, bodo pa z drugačno obliko organiziranosti, ki bo primerna za določen zapor, lahko uveljavljale enakost zapornikov pri uveljavljanju pravice do branja, izobraževanja in informiranja.

Delavci v zaporih pa si bodo lahko učinkovito pomagali še z dvema publikacijama ZBDS:

- *Nielsen, G. & Irvall, B.: Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2007 in Smernice za lažje berljivo gradivo.*
- *Smernice za knjižnične programe opismenjevanja. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2007.*

Silva Novljan in
Dragana Lujčić

PREDSTAVLJAMO

UJETA MISEL

"... bodimo odkriti, družba znanja zaenkrat še nismo ..."

"Če želimo biti družba znanja, to ne bo šlo brez temeljitega, dobrega poznavanja in uporabe knjige..."

Danilo Türk
predsednik Republike Slovenije

Slovenski dnevi knjige pod sloganom Knjiga v areni življenja?, Ljubljana, 20.4.2009
Vir: RTV Slovenija

BRALNA ZNAČKA ZA ODRASLE 2009

PREDSTAVLJAMO

Pred desetletjem zasnovana bralna akcija za odrasle v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj je na svetovni dan poezije znova zakoračila med navdušene bralce in tiste, ki bodo to šele postali. Na svečanem literarno-glasbenem večeru bralne sezone 2009 v leposlovni dvorani knjižnice so počastili aprilske knjižne praznike pesnica Erika Vouk, kantavtor Peter Andrej in urednica revije *Otrok* in knjiga Darka Tancer Kajnih.

Zdajšnji okvir akcije je bil ukrojen pred petimi leti: bralna mapica ali zloženka ima na naslovni strani »knjigoljubi citat« in vabilo med bralce, sledijo izbrani knjižni naslovi oziroma avtorji sezone, vrstice za ocenjevanje prebranega in vpis bralčevih misli, izpisov in opomb. Zraven tega sodi k mapici natančen seznam predpisanih knjig oziroma avtorjev sezone. Bralni akciji, ki ji je glavni namen dviganje bralne kulture, se pridružujejo največja slovenska splošna knjižnica, to je **Mari-borska knjižnica, Knjižnica Franca Ksavra Meška iz Ormoža, Knjižnica Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica in Knjižnica Mirana Jarca** Novo mesto, dostopna pa je tudi na spletnih straneh navedenih knjižnic (npr. www.knjiznica-ptuj.si).

Zapovedano branje v splošni knjižnici ni enostavno dejanje, saj je nujno zadostiti naslednjim zastavljenim vidikom:

1. Književni:

- kvaliteta leposlovnega dela,
- proza in poezija,
- domači in tuji avtorji,
- domače in tuje nagrade,
- starejše izdaje in novitete.

2. Knjižnični:

- dovolj izvodov izbranega naslova,
- dovolj naslovov izbranega avtorja,
- možnost dokupa,
- domoznanski vidik,
- popularizacija zbirk in gradiva,
- ciljna populacija splošne knjižnice,
- spregledane, pozabljene knjige.

3. Knjižni:

- štirinajst naslovov,
- kontroliran, uravnotežen obseg strani,
- različne založbe,
- starejše in nove izdaje.

Minulo leto je bila rdeča nit bralnega seznama tako ime-

Slika 1: začetek bralne značke 2009 z Eriko Vouk, Darko Tancer Kajnih in mag. Matjažem Neudauerjem

novana ženska pisava in samo na Ptujskem je značko (knjižno nagrado in promocijsko majico ob dnevu slovenskih splošnih knjižnic) prejelo 130 bralcev na zaključnem literarnem večeru s pisateljico Erico Johnson Debeljak.

Seznam Bralna značka za odrasle 2009

Letošnji seznam je želel izpostaviti **humor v leposlovju**, a mu to ni uspelo v celoti. Peta sezona bralne akcije prvič vključuje avtorja, ki ni literat, marveč je izjemen mojster fotografije. In letos prvič veljajo za osvojiteve bralne značke tudi drugi nosilci umetniške besede.

1. **Frane Milčinski - Ježek: HUMORESKE.** Uredila Jana Milčinski. Ilustracije Ana Košir ... et al. Ljubljana: Sanje, 1998. (Edicije FMJ). 143 str.
2. **Frane Milčinski - Ježek: PREPROSTA LJUBEZEN:** pesmi. Spremnji zapisi Jana Milčinski, Tatjana Milčinski Oblak, Rok Zavratnik. Ljubljana: Sanje, 2008. 500 str.
3. **Frane Milčinski - Ježek** (Ljubljana, 1914–1988), pesnik, pisatelj, igralec, šansonjer, režiser, urednik, pravljicar, dramatik, scenarist ..., po njem je imenovana cenjena Ježkova nagrada. Iz njegovega izjemnega ustvarjalnega opusa in zakladnice nagrad: leta 1952 je napisal **Zvezdico zaspanko**, prvo slovensko radijsko igro za otroke; knjižna oblika je dobila Levstikovo nagrado, leta 1975 je prejel Prešernovo nagrado za življenjsko delo, pesem Zakaj v izvedbi Marjane Držaj je prejela nagrado na slovenski popevki 1973, njegova je pesem iz filma Ne čakaj na maj, igral je tudi v filmih Vesna, Dobri stari pianino, bil je Kosobrin v Kekcu, dobil je viktorija leta 1982, zlati ekran 1985, nagrade RTV ...
Za osvojitev bralne značke veljajo tudi druge knjižne izdaje in zvočni zapisi (npr.: **glasbeni album Balada o koščku kruha, Cinca Marinca ...**)
4. Andrej **Rozman Roza: NEZAVEDNA KOMBI NACIJA.** Ljubljana: Rokus Klet, 2008. (Zbirka Skriti klasiki, zv. 6). 89 str.
5. **Andrej Rozman Roza: RAZMIGAJMO SE V KRIŽU.** Ilus-

Slika 2: primer naslovne mape

tracije in oblikovanje Radovan Jenko. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2003. 70 str.

Andrej Rozman Roza (Ljubljana, 1955), pesnik, pisatelj, dramatik, igravec, prevajalec, je svojstven naslednik prvega avtorja s seznama. Ježkovo nagrado je prejel leta 2005, Severjevo za igralske dosežke 1986, Levstikovo za Črvice pesmi leta 1999 ... Zraven izredne avtorske odrske aktivnosti je napisal tudi: **Rimanice za predgosposdiče, Mihec, duh in uganka, Krava, ki jo je pasel Mihec, Mali rimski cirkus, Skrivnost špurkov, Balon velikan, Najbolj dolgočasna knjiga na svetu, Mihec gre prvič okoli sveta, S smetano nad jagode, Je že v redu, mama, Tih bot dedi ...**

6. **Fran Milčinski: SMEŠNE HISTORIJE:** izbrana kratka proza Frana Milčinskega. Izbral, uredil, spremno besedo napisal ter bibliografsko in slikovno gradivo zbral Goran Schmidt. Ljubljana, 2000. (Knjižnica Kondor: izbrana dela iz domače in svetovne književnosti; zv. 293). 331 str.

Fran Milčinski (Lož na Notranjskem, 1867–1932, v Ljubljani), pisatelj in dramatik, oče prvega s pričujočega bralnega seznama, je bil prvi sodnik za mladoletne prestopnike, ustanovitelj Društva za otroško varstvo in mladinsko skrb ... Na njegovi rojstni hiši je zapisano, da je bil pravljičar, humorist in prijatelj sirotnih otrok. Naj spomnim na številne knjižne naslove: **Tolovaj Mataj in druge slovenske pravljice, Ptčki brez gnezda, Zgodbe kraljeviča Marka, Skavt Peter, Desetnica in druge pravljice, Razbojnik Cefizelj in občinska blagajna, Muhobrci, Gospod Fridolin Žolna in njegova družina, Butalci ...**

7. **Svetlana Makarovič: SVETLANINE PRAVLJICE.** Ilustracije Alenka Sottler. Dob pri Domžalah: Miš, 2008.
8. **Svetlana Makarovič: PREKLETI KADILCI.** Ljubljana: Sanje, 2007. (Zbirka Kiosk). 95. str.
- Svetlana Makarovič (Maribor, 1939), pesnica, pisateljica, esejistka, kolumnistka, šansonjerka, igralka, je mit in ikona slovenske sodobne literarne ustvarjalnosti, Prešernova nagrajenka, večkratna dobitnica Levstikove nagrade, tri nominacije za Andersenovo nagrado, dobitnica častne liste IBBY ... Tu je delček njenega izjemnega knjižnega opusa: pesniške zbirke za odrasle (**Somrak, Kresna noč, Volčje jagode, Srčevac, Pelin žena, Vojskin čas, Izštevjanja, Sosed gora, Samost ...**), eseji **S kreppljem**

podčrtano; odličnice za bralce vseh starosti: **Gal v galeriji, Čuk na palici, Kaj lepega povej, Mačnice, Take živalske, Živalska olimpijada, Potepuh in nočna lučka, Teta Magda ali Vsi smo ustvarjalci, Kokoška Emilija, Veveriček posebne sorte, Počitnice pri teti Magdi.**

9. **Ha Jin: ČAKANJE.** Prevod Breda Lipovšek. Ljubljana: Družba Piano, 2008. 280 str.

Ha Jin (Liaoning na Kitajskem, 1955) je pesnik, pisatelj, profesor angleščine na bostonski univerzi in dobitnik mnogih literarnih nagrad; roman Čakanje (Waiting, 1999) je bil nagrajen z Faulknerjevo nagrado in z National Book Award. Čakanje je izjemna, nevsakdanje realistična ljubezenska pripoved iz Kitajske, je zgodba o neverjetnem hrepenjenju, spoštovanju, skromnosti, o nedosegljivem v sistemu kulturne revolucije in v vojaško organizirani družbi, je njegov prvi prevod v slovenščino. Glavna junaka prebirata pesniško zbirko **Travne bilke** ameriškega klasika **Walta Whitmana**, zato tudi ta naslov velja za osvojitev bralne značke 2009.

10. **Esther Gerritsen: OBIČAJNI DNEVI.** Prevod Tanja Mlakar. Nova Gorica: Educa, Melior, 2008. (Zbirka Evropski utrinki). 140 str.

Esther Gerritsen (1972) je nizozemska dramatičarka in pisateljica, ki tudi v slovenski prostor prinaša svežino mlajše avtorske generacije. Običajni dnevi so natančno razmišljanje mladenke, ki se vrne v rojstno vas iz mesta k babici in umirajočemu dedu, leta sta ji nadomeščala starša, zgodaj izgubljena v prometni nesreči. Avtorica podaja razmik med generacijami in okoljem ter premislek o pomenu podob, ki si jih razvije otrok ter je odraslost, hočeš –nočeš, posledica vsega iz mladih in najmlajših dni.

11. **Saša Stanišič: KAKO VOJAK POPRAVI GRAMOFON.** Prevedel Marko Trobevšek. Spremno besedo napisala Amalija Maček. Ljubljana: Modrijan, 2008. 311 str.

Saša Stanišič (Višegrad v BiH, 1978) je izpisal visoko pripoved z delno avtobiografskim likom Aleksandrom Krsmanovičem, ki je pol srbske, pol bošnjaške krvi. Njegova družina je Jugoslavija v malem, to je knjiga o sanjah in razpadu Jugoslavije, kot je zapisala Amalija Maček. Slovenske bralce zadeva še toliko bolj kot bralce drugod po svetu. Topla in pisana je. Vse, kar boli, je prekrito s plastjo balkanskega nadrealističnega humorja. Naslov izvirnika, avtorjevega prvenca, glasi: *Wie der Soldat das Grammophon repariert.*

12. **Matjaž Kmecl: SVETI LENART, VRTNICE IN GAMSOV SKRET:** spomini na skrivne ljubezni. Ljubljana: Študentska založba, 2008. (Zbirka Beletrina). 143 str.

Matjaž Kmecl (Dobrovec, 1934), literarni zgodovinar in teoretik, dramatik, esejist, pisatelj, publicist, slovenist, urednik, politik, je v pričujoči avtobiografski knjigi duhovito, kritično in poglobljeno razgrnil svoj ustvarjalni svet in čas v treh sklopih »ljubezni« do gojenja vrtnic, do gorništvstva in do politike. Priporočamo, da sežete tudi po drugih njegovih delih kot: **Mala literarna teorija, Novela v literarni teoriji, S prijatelji pod macesni, Slovenska postna premišljevanja, Pisma slovenskemu prijatelju.**

13. **Borut Gombač: SENCE IN SINKOPE.** Spremna beseda Peter Semolič. Maribor: Litera, 2007. 106. str.

Borut Gombač (Maribor, 1962) je pesnik, dramatik in pisatelj, literarni aktivist, ki ustvarja za različno bralsko publiko. Med drugim je to avtor, ki ga odlikuje izredna senzibilnost, tenkočutno predenje besed v občutja, ki skozi zven besed čarajo notranje prostore sicer ponorelega sveta. Avtorsko čarobnost Boruta Gombača poiščite še v: **Rokerji pojejo pesnike (CD), Največji časopis na svetu, Prostorček in minutka, Velike oči**

male budilke, Nekdo iz smetnjaka, Razblinjene dlani.

14. **Štefan Kardoš: RIZLING POLKA.** Sprema beseda Robert Titan Felix. Maribor: Litera, 2007. (Zbirka Piramida). 189 str.
Štefan Kardoš (1966) je pisatelj, urednik, učitelj slovenščine na dvojezični šoli v Lendavi. Za roman Rizling polka (poenostavljeno je to napeta detektivska zgodba o iskanju očeta še nerojenega otroka lepe Rusinje) je prejel nagrado *kravnik* izmed stodvajsetih izvirnih slovenskih romanov z letnico 2007.
15. **Stojan Kerbler: Ljudje = People.** Ljubljana: DesigNovak, 2003. 155 str.

Dvorišča. Ptuj: UD Stara steklarska, 2008.

Haloze: pokrajina, ljudje in vino. Ptuj: Združenje slovenskega reda vitezov vina ..., 2008. 139 str.

Stojan Kerbler (Ptujka Gora, 1938) je veliki mojster fotografije (prejel je čez 500 nagrad in priznanj), pobudnik Kabineta slovenske fotografije, nagrajenec Prešernovega sklada, je vrhunski strokovnjak in presežni poznavalec zgodovine fotografije in fotografski pedagog, ki razstavlja in je nagrajevan na vseh koncih sveta. Umetnostna zgodovinarica Marjeta Ciglenceki v

monografiji Ljudje zapiše, da je Stojan Kerbler osrednja osebnost slovenske sodobne fotografije, Brane Kovič pa pravi, da Kerblerjev opus presega časovne in prostorske okvire ter njegovo delo pojmuje s sintagmo A. Malrauxa za literarna dela: *la condition humaine*, kar je bistvo velike umetnine, velikih umetnikov. Naj spomnim na legendarne cikle Kerblerjevih fotografij: Haložani, Portreti s ptujskih ulic, Koline ...

Tudi letos veljajo za osvojitve bralne značke vsa dela avtorjev sezone, akcija, ki jo podpira tudi Ministrstvo za kulturo RS in založbe s knjižnimi darovi (Družba Piano, Litera, Mladinska knjiga, Založba Pivec, Študentska založba) pa bo zaključena ob dnevu slovenskih splošnih knjižnic.

Liljana Klemenčič
Knjižnica Ivana Potrča Ptuj

KOROŠKA OSREDNJA KNJIŽNICA DR. FRANCA SUŠNIKA RAVNE PRAZNUJE 60 LET to zgodbo pišemo že 60 let ... in zgodba se nadaljuje ...«

PRESTAVLJAMO

Letos mineva 60 let od ustanovitve Študijske knjižnice, današnje Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika. Petdesetletnico smo praznovali z obsežno pregledno razstavo, 60-letnico pa smo se odločili praznovati drugače. Pravzaprav bomo praznovali delovno in skozi vse leto. Številne prireditve, ki bodo na različne načine obeleževale rojstni dan knjižnice, se bodo odvijale vse do konca leta.

Ta praznovanja smo si zamislili v smislu pripovedovanja zgodbe, ki traja že 60 let in se še nadaljuje.

Prva prireditev oziroma pripovedovanje zgodbe se je začelo že konec lanskega leta z otvoritvijo razstave restavriranega starega grajskega pohištva, ki nosi s seboj že več kot 500 let staro zgodbo. Letošnje leto smo naše praznovanje pričeli z otvoritvijo slikarske razstave akademske slikarke Polone Petek, ki je

bila na ogled v našem razstavišču. Za mlade smo pripravili raziskovalne delavnice z naslovom Bukvarnica – zakladnica brez biserov in diamantov ter lutkovno predstavo Vrtca Solzice Muca Copatarica.

5. marca smo izpeljali osrednjo prireditev z naslovom »To zgodbo pišemo že 60 let ... in zgodba se nadaljuje ...«

Slovesnost smo si zamislili kot pripovedovanje zgodbe, ki je razdeljena na devet poglavij. Vsako poglavje predstavlja določeno obdobje v

zgodovini knjižnice.

Prvo poglavje smo poimenovali »Vzklilo je seme« in v njem predstavili začetke knjižnice, Sušnikove ideje o gradnji gimnazije in knjižnice, skratka težke začetke klitja semena v povojnih časih. Drugo poglavje smo naslovili »Temeljno poslanstvo domoznanstvo« in z njim opozorili na desetletja dolgo tradicijo in pomen domoznanske dejavnosti v naši knjižnici. V tretjem poglavju, ki se je imenovalo »Arhitekt Anton Bitenc – pesnik prostora in oblik ali v gradu sta zapela les in kovina«, smo predstavili obdobje arhitekta Bitenca, ki je v 50-ih letih obnovil grad in ga preuredil v primernejšega za postavitev številnih posebnih zbirk, spominskih sob in drugega gradiva. Četrto poglavje »Vzporednice« nam je prikazalo številne vzporedne dejavnosti v razvoju knjižnice (Društvo bibliotekarjev Koroške,

Slika 1: Kolektiv KOK, ki danes piše zgodbo knjižnice

razvoj Likovnega salona, Delavskega muzeja ...). Peto poglavje »Premiki« je opozorilo na razvoj knjižničarstva kot stroke in vlogo ter pomen naše knjižnice v tem razvoju. Šesto poglavje »Odpiranja« je predstavilo obdobje devetdesetih let, ko so se v knjižnicah zgodile tehtne spremembe in z njimi avtomatizacija izposoje ter računalniška obdelava gradiva. Sedmo poglavje je pomenilo milenijski prehod v novo tisočletje z naslovom »21. stoletje« in je predstavilo nove ideje o ponovni obnovi knjižnice, njeni razširitvi ter ureditvi boljših možnosti za uporabnike in zaposlene. Prav tako pa smo dali poudarek digitalizaciji številnih posebnih zbirk v knjižnici in s tem še večjim možnostim za njihovo predstavitev javnosti. Z osmim poglavjem smo se spomnili vseh tistih, s katerimi smo »Skupaj ustvarjali zgodovino«. Z zavedan-

jem, da je vsak posameznik, ki je v knjižnici kadarkoli deloval, pripomogel k njenemu napredku in razvoju, smo vsem tem posameznikom posvetili predzadnje poglavje. V zadnjem, devetem, poglavju »Vizije« smo predali besedo direktorici mag. Ireni Oder, da je s svojimi besedami popeljala knjižničarsko delo v prihodnost, napredek in razvoj.

Vsako poglavje so popestrile projekcije fotografij iz naše bogate fototeke. Posamezno poglavje bogate zgodbe knjižnice je z izbrano glasbo napovedovanega obdobja ponazoril kvintet poznanih koroških glasbenikov.

Zgodbo, ki sta jo zasnovali bibliotekarki Simona Vončina in Simona Šuler Pandev, so pripovedovali dijaki ravske gimnazije, pod vod-

stvom Mire Razdevšek. Prireditev je bila zelo dobro obiskana in občinstvo navdušeno.

S 5. marcem smo razpisali literarno-likovni natečaj za osnovnošolce tretje triade. Sodelujejo lahko avtorji s poljubnimi literarnimi ali likovnimi zvrstmi ali kombinacijo le-teh (pesem, krajši prozni zapis, strip, ex-libris ...).

Vse uporabnike smo pozvali, da na posebne voščilnice, ki smo jih pripravili, napišejo dobre misli ali voščilo ob rojstnem dnevu in jih bomo ob koncu leta razstavili po vseh prostorih knjižnice.

V začetku poletnih mesecev načrtujemo tudi razstavo muzejske zbirke starega knjižničnega inventarja in pripomočkov za delo. Predstaviti želimo razvoj knjižničarstva v smislu tehnološkega razvoja. Ob tej razstavi pripravljamo predstavitev stereotipa knjižničarke, na poseben, šaljiv način.

Prireditev bo skozi vse leto še veliko, nekaj naj jih ostane še skritih.

Hvala vsem, ki ste se nam pridružili na osrednji prireditvi ali z lepimi željami.

Simona Šuler Pandev
Koroška osrednja knjižnica dr.
Franca Sušnika Ravne na Koroškem
simona.suler-pandev@rav.sik.si

Osrednje območne knjižnice
Delovna skupina za domoznanstvo

Vas vabimo na

1.festival domoznanstva, DOMFEST
Stanje in vizija domoznanstva
15. maja 2009 v Knjižnico Srečka Vilharja Koper

10.00-11.00 Ogled in predstavitev dejavnosti Domoznanskega oddelka koprške knjižnice

Ivan Marković: Nagovor direktorja

Breda Karun: Nagovor koordinatorke za območne knjižnice

Ljuba Vrabc: Zgodovina zbiranja domoznanskega gradiva v Kopru

Peter Štoka: Dragocenosti koprške knjižnice in načrti za prihodnost

11.00-11.30 Odmor s pogostitvijo

11.30-13.00 Predstavitev rezultatov dela skupine za domoznanstvo obmčnih knjižnic

Srečko Maček: Vizija in poslanstvo domoznanske dejavnosti v slovenskih knjižnicah

Srečko Maček, Maja Medic: Predstavitev smernic in priporočil

Aleš Klemen: Analiza stanja domoznanstva v letu 2007

Breda Karun: Predstavitev prenovljenega portala KAMRA

13.00-13.15 Odmor

13.15-14.30 Domoznanstvo – paradni konj splošnih knjižnic / okrogla miza, moderira Breda Karun

14.30-16.00 Kosilo

16.00-18.00 Ogled mestnega jedra s stolnico Marijinega vnebovzetja, Pretorske palače, Pokrajinskega arhiva, Pokrajinskega muzeja, knjižnice italijanske gimnazije Gian Rinaldo Carli.

Ogled vodita Salvator Žitko, zgodovinar in nekdanji dolgoletni direktor koprškega muzeja ter Zdenka Bonin iz koprškega arhiva.

Udeležba je brezplačna.

Udeleženci bodo prejeli publikacijo s predstavljenimi vsebinami.

Zaradi lažje organizacije Vas prosimo, da svojo udeležbo prijavite do **6.maja 2009** po elektronski pošti, faksu ali pošti na naslov: Alan Pepelko, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja, Koper, Trg Brolo 1, Fax: 05 66 32 615, e-mail: alan.pepelko@kp.sik.si

Organizacija: Peter Štoka, Ljuba Vrabc, Alan Pepelko

OBVESTILA

Osrednje območne knjižnice

1.festival domoznanstva, DOMFESTStanje in vizija domoznanstva
15. maja 2009, Knjižnica Srečka Vilharja, Koper**PRIJAVNICA**

Prijavljam udeležbo na DOMFESTU

IME IN PRIIMEK

KNJIŽNICA

NASLOV

TEL / FAX

E-MAIL

Datum.....

Udeležba je brezplačna.

Prijave sprejemamo do **6.maja 2009** po elektronski pošti, faksu ali pošti na naslov:

Alan Pepelko
Osrednja knjižnica Srečka Vilharja, Koper
Trg Brolo 1
Fax: 05 66 32 615
e-mail: alan.pepelko@kp.sik.si

Posvetovanje UČENJE ZA VSE ŽIVLJENJE

*Sekcija za splošne knjižnice pri ZBDS vas vljudno vabi
na enodnevno posvetovanje
v ponedeljek, 8. junija 2009, ob 9.00 uri
v Mestno knjižnico Ljubljana, Knjižnica Otona Župančiča, Kersnikova 2, Ljubljana*

Program:

9.00 – 9.10	Breda Podbrežnik Vukmir , predsednica Sekcije za splošne knjižnice pri ZBDS <i>Pozdravni govor</i>
9.10 – 9.55	dr. Nevenka Bogataj , Andragoški center Slovenije <i>Učenje za življenje</i>
9.55 – 10.40	Breda Karun , Narodna in univerzitetna knjižnica, Simona Resman , MKL, Knjižnica Otona Župančiča, Sandra Jesenek , Mariborska knjižnica <i>Projekt ENTITLE, vseživljenjsko učenje v splošnih knjižnicah</i>
10.40 – 11.00	<i>Razprava</i>
11.00 – 11.30	<i>Odmor</i>
11.30 – 11.45	Simona Resman , Simona Šinko , MKL, Knjižnica Otona Župančiča, Življenje kot učna ura: Center za vseživljenjsko učenje v Mestni knjižnici Ljubljana
11.45 – 12.00	Karin Servatzky , Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto Knjižnica in CIPS: partnerstvo za prihodnost
12.00 – 12.15	Tatjana Pristolič , MKL, Knjižnica Bežigrad Družba znanja in knjižnični aktivizem na primeru razstavne dejavnosti knjižnice
12.15 – 12.30	Darja Bolka , Tone Brlan , MKL, Knjižnica Otona Župančiča Računalniško opismenjevanje starejših
12.30 – 12.50	<i>Razprava</i>
12.50 – 13.10	<i>Odmor</i>
13.10 – 13.25	Nataša Kokošinek , Občinska knjižnica Jesenice Berimo skupaj – Let's read together, Grundtvig – učna partnerstva
13.25 – 13.40	Božena Kolman Finžgar , Silva Kos , Knjižnica A. T. Linhartaradovljica Projekt Kdo je napravil Vidku srajčico
13.40 – 13.55	Jožica Štendler , Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin Primorci beremo
13.55 – 14.10	Kokošinek Nataša , Občinska knjižnica Jesenice Kako so včasih živeli... (študijski krožki)
14.10 – 14.30	<i>Razprava in zaključki</i>

Posvetovanje UČENJE ZA VSE ŽIVLJENJE

*Mestna knjižnica Ljubljana, Knjižnica Otona Župančiča,
Kersnikova 2, Ljubljana*

Ponedeljek, 8. junija 2009, ob 9.00 uri

Prijavnica:

Ime in priimek: _____

Knjižnica: _____

Naslov: _____

Telefon: _____

e-mail: _____

Datum _____

Podpis _____

Izpolnjeno prijavnico pošljite najkasneje do **18. maja 2009** na elektronski naslov:
dobra.praksa2009@gmail.com

Prijavnice sprejemamo tudi po fax-u 07 4904 020 in na naslov:

*Urška Lobnikar Paunović
Valvasorjeva knjižnica Krško
CKŽ 26, 8270 KRŠKO
Tel: 07 4904 019*

Vljudno prosimo, da v primeru zadržanosti pravočasno odjavite udeležbo, ker je število mest omejeno. Udeležba je brezplačna!

Na podlagi pravilnika sprejetega na skupščini ZBDS dne 28.10.1997 Komisija za Čopove diplome in priznanja objavlja naslednji

RAZPIS ZA PODELITEV ČOPOVIH DIPLOM IN ČOPOVIH PRIZNANJ V LETU 2009

Za izjemne uspehe na bibliotekarskem področju, ki so širšega kulturnega in družbenega pomena ter prispevajo k napredku bibliotekarske teorije in prakse, in za prizadevno društveno delo podeljujemo **Čopovo diplomu** kot posebno strokovno in društveno priznanje.

Za uspešno temeljno strokovno delo na področju knjižničarstva, ki ga je opravil posameznik in je opazno prispevalo k ugledu in razvoju posamezne knjižnice ali stroke v celoti, podeljujemo **Čopovo priznanje**.

Čopova diploma se podeljuje posameznikom, knjižnicam, društvom ali drugim organizacijam, priznanje pa samo posameznikom. Diplomom, priznanje ali oboje lahko posameznik dobi le enkrat, knjižnica, društvo ali druge organizacije pa tudi večkrat.

Kandidati za **Čopovo diplomu** morajo izpolnjevati vsaj enega od naslednjih pogojev ali kombinacijo vseh treh:

- aktivno delovanje v bibliotekarskih strokovnih organizacijah (npr. na posvetovanjih, v komisijah, sekcijah ipd.),
- uspešno strokovno delo (npr. publiciranje strokovnih člankov, predavanja, izobraževanje pripravnikov in sodelavcev, uvajanje strokovnih novosti v delo ipd.),
- uspešno organizacijsko delo (npr. ustanavljanje novih knjižnic ali delovnih enot, vodenje, razvoj in afirmacija knjižnice in knjižnične mreže, povezovanje v državnem in mednarodnem merilu ipd.).

Kandidati za **Čopovo priznanje** morajo izpolnjevati vsaj enega od naslednjih pogojev ali kombinacijo obeh:

- uspešno večletno temeljno strokovno delo na nekem delovnem področju ali v okviru celotne knjižnice, če gre za manjše knjižnice (npr. vzorno delo z uporabniki ali z gradivom, natančno strokovno delo pri obdelavi gradiva in informiranju o njem, stalno strokovno izpopolnjevanje in uvajanje novosti v delovni proces ipd.),
- dobro sodelovanje s sodelavci in širšim socialnim in družbenim okoljem (npr. pomoč mlajšim sodelavcem, vključevanje knjižnice v okolje z informacijskimi in kulturnimi akcijami, skrb za posebne potrebe uporabnikov ipd.).

Dobitnike Čopove diplome ali priznanja lahko predlagajo posamezni člani bibliotekarskih društev, bibliotekarska društva in knjižnice.

Predlog za podelitev Čopove diplome ali priznanja mora vsebovati:

- ime in naslov predlagatelja,
- ime in naslov predlaganega kandidata,
- obrazložitev, iz katere je razvidno, zakaj predlagajo kandidata in v kolikšni meri ustreza razpisnim pogojem,
- datum, ko je predlagatelj sklenil, da predlaga kandidata,
- podpis in žig predlagatelja (pri pravnih osebah).

Vlogo s predlogom je potrebno oddati na nominacijskem obrazcu (priloga razpisu), na katerem so ustrezna navodila za pripravo zahtevanih prilog.

Predloge z vso potrebno dokumentacijo pošljite v zaprti kuverti z oznako »RAZPIS 2009« najkasneje do 22. avgusta 2009 na naslov:

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
Komisija za Čopove diplome in Čopova priznanja
NUK, Turjaška 1
1000 Ljubljana

Komisija za Čopove diplome in priznanja si pridržuje pravico, da nepopolnih vlog ne bo obravnavala. Čopove diplome in priznanja bodo podeljene na posvetovanju ZBDS, ki bo potekalo 6. - 8. oktobra 2009 v Mariboru.

Komisija za Čopove diplome in Čopova priznanja

Predsednik: mag. Stanislav Bahor

**ČOPOVA DIPLOMA ZA LETO 2009
OBRAZEC ZA NOMINACIJO**

OBVESTILA

Predlagatelj (ime in naslov): _____

nominira kandidata (ime in priimek): _____

zaposlen v/na (ustanova): _____

naslov ustanove: _____

delovno mesto: _____

član DB od leta: _____

telefon: _____ faks: _____ e-pošta: _____

SPREMNA DOKUMENTACIJA

Priložiti je potrebno:

1. kratek življenjepis za posameznika oz. kratko zgodovino za organizacijo ali društvo,
2. opis kandidatovih dosežkov (utemeljiti njihov vpliv na lokalni ali širši družbeni ravni),
3. obrazložitev, v kakšni meri ustreza pogojem razpisa (razvidno mora biti izpolnjevanje posameznih pogojev).

Kandidati za Čopovo diplomu morajo izpolnjevati vsaj enega od naslednjih pogojev ali kombinacijo vseh treh:

- aktivno delovanje v bibliotekarskih strokovnih organizacijah (npr. na posvetovanjih, v komisijah, sekcijah ipd.),
- uspešno strokovno delo (npr. publiciranje strokovnih člankov, predavanja, izobraževanje pripravnikov in sodelavcev, uvajanje strokovnih novosti v delo ipd.),
- uspešno organizacijsko delo (npr. ustanavljanje novih knjižnic ali delovnih enot, vodenje, razvoj in afirmacija knjižnice in knjižnične mreže, povezovanje v državnem in mednarodnem merilu ipd.).

Predlagatelj lahko vlogi priloži največ tri priporočila, za katera meni, da dodatno potrjujejo kvaliteto nominiranca.

Predloge z vso potrebno dokumentacijo pošljite v zaprti kuverti z oznako »RAZPIS 2009« najkasneje do 22. avgusta 2009 na naslov:

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije

Komisija za Čopove diplome in Čopova priznanja

NUK, Turjaška 1

1000 Ljubljana

Žig

Datum:

Podpis predlagatelja:

**ČOPOVO PRIZNANJE ZA LETO 2009
OBRAZEC ZA NOMINACIJO**

Predlagatelj (ime in naslov): _____

nominira kandidata (ime in priimek): _____

zaposlen v/na (ustanova): _____

naslov ustanove: _____

delovno mesto: _____

član DB od leta: _____

telefon: _____ faks: _____ e-pošta: _____

SPREMNA DOKUMENTACIJA

Priložiti je potrebno:

1. kratek življenjepis za posameznika oz. kratko zgodovino za organizacijo ali društvo,
2. opis kandidatovih dosežkov (utemeljiti njihov vpliv na lokalni ali širši družbeni ravni),
3. obrazložitev, v kakšni meri ustreza pogojem razpisa (razvidno mora biti izpolnjevanje posameznih pogojev).

Kandidati za Čopovo priznanje morajo izpolnjevati vsaj enega od naslednjih pogojev ali kombinacijo obeh:

- uspešno večletno temeljno strokovno delo na nekem delovnem področju ali v okviru celotne knjižnice, če gre za manjše knjižnice (npr. vzorno delo z uporabniki ali z gradivom, natančno strokovno delo pri obdelavi gradiva in informiranju o njem, stalno strokovno izpopolnjevanje in uvajanje novosti v delovni proces ipd.),
- dobro sodelovanje s sodelavci in širšim socialnim in družbenim okoljem (npr. pomoč mlajšim sodelavcem, vključevanje knjižnice v okolje z informacijskimi in kulturnimi akcijami, skrb za posebne potrebe uporabnikov ipd.).

Predlagatelj lahko vlogi priloži največ tri priporočila, za katera meni, da dodatno potrjujejo kvaliteto nominiranca.

Predloge z vso potrebno dokumentacijo pošljite v zaprti kuverti z oznako »RAZPIS 2009« najkasneje do 22. avgusta 2009 na naslov:

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije

Komisija za Čopove diplome in Čopova priznanja

NUK, Turjaška 1

1000 Ljubljana

Žig

Datum:

Podpis predlagatelja:

OBVESTILA

OGLASI

DELO IŠČE

Sem univerzitetna diplomirana bibliotekarka in italijanka z opravljenim strokovnim izpitom. Med študijem sem na oddelku za Posebno knjižnično gradivo v NUK-u vsebinsko in formalno obdelovala gradivo ter opravila tečaj za bodoče udeležence COBISS iz katalogizacije monografij. Imam opravljen tudi izpit za ECDL-start. Tekoče obvlada slovenščino, italijanščino in nemščino, ki je moj materni jezik. Zadnje leto sem delala v knjižnici Oton Župančič, kjer sem sortirala in vstavljala gradivo. Seznanila sem se z ureditvijo gradiva v vseh oddelkih. Zaposlitev iščem v katerikoli knjižnici, saj mi je knjižničarsko delo v veliko veselje. Dosegljiva sem na telefonski številki 031 581 366.

DELO IŠČE

FRANCI MAGAJNE, Glinška ulica 7, 1000 Ljubljana
GSM: (031) 279 052

E-pošta: franci.magajne@volja.net

Zaposlitveni cilj: Zaposlitev na delovnem mestu organizatorja nabave za polni delovni čas.

Rojstni podatki: rojen 28.4. 1977, v Ljubljani, državljani Republike Slovenije.

Izobrazba: gimnazijski maturant (V. stopnja), diplomirani upravni organizator (VII. stopnja)

Delovne izkušnje:

- aktivni prostovoljec v Mestni knjižnici v Ljubljani, zaupana so mi dela leposlovnega in neknjižnega gradiva; uporabljam Cobiss sistem pri urejanju in iskanju knjiž-

nega in neknjižnega gradiva,

- redno delavno razmerje v podjetju Sintal d.d., varnostnik za zasebno varovanje,
- trimesečno javno delo v Mestnem muzeju Idrija, urejanje arhivske in tekoče dokumentacije ter vodenje strank po cerkljanskem muzeju, Partizanski bolnišnici Franja, ter rojstni hiši Franceta Bevka; opravljanje del blagajnika, prodaja vstopnic, vodenje blagajne ter skrb za zupan denar,
- dijaško in študentsko delo v skladišču in proizvodnji tovarn Eta Cerklje in Kolektor Idrija

Znanja:

- tuji jeziki: aktivno angleščina, pasivno nemščina ter znajdem se v italijanskem jeziku,
- računalništvo: urejevalnik besedila Word, osnove Excela. Uporabljam Outlook ter Powerpoint in dobro se znajdem na internetu.
- Pridobljen certifikat ECDL START.
- Vozniško dovoljenje b-kategorije ter lastno vozilo.
- Dodatna izobraževanja: opravljen strokovni izpit iz bibliotekarstva.
- Sposobnosti in lastnosti: vztrajnost, usmerjenost v dosego cilja, sposobnost samostojnega in skupinskega dela.

Želim Vam veliko delovnih in osebnih uspehov ter Vas v pričakovanju vabila na osebni razgovor na katerem bi me še podrobneje spoznali lepo pozdravlja.

OBVESTILA

NAVODILA AVTORJEM

Jezik objavljenih prispevkov je praviloma slovenski, v skladu z odločitvijo uredništva, pa tudi angleški. Avtorji morajo uredništvu poslati jezikovno pravilno besedilo. Prejetih tekstov uredništvo ne lektorira. Avtor tudi v celoti odgovarja za vsebino prispevka. Avtorsko pravico do objavljenih prispevkov ima izdajatelj publikacije, avtor obdrži moralne avtorske pravice.

Naslov prispevka mora biti kratek in jasen, dopolni se lahko s podnaslovom. Pri poročilih s strokovnih posvetovanj in drugih srečanj naj bodo v naslovu/podnaslovu prispevka navedeni naslov posvetovanja oziroma srečanja ter kraj in datum dogodka.

Pod naslovom naj bo naveden avtor prispevka (oziroma avtorji), in sicer vedno v polni obliki (ime in priimek). Če je avtorjev več, naj sami določijo vrstni red imen avtorjev.

Poleg imena avtorja je treba navesti tudi sedež ustanove, kjer je avtor prispevka zaposlen ali ime fakultete, če je študent, ter elektronski naslov avtorja. Tudi pri večjem številu piscev je treba pri vsakem posamezniku navesti vse zahtevane podatke. Pri citiranju virov naj avtorji upoštevajo navodila revije Knjižnica. Dolžina prispevka naj ne presega 20.000 znakov (vključno s presledki).

Prispevek lahko poleg teksta vsebuje tudi slike (preglednice, diagrame, fotografije ipd.). Vsaka slika naj ima zaporedno številko in naslov. Če avtor slik ne vključi v besedilo prispevka, naj bo v njem jasno označeno, katera slika sodi na določeno mesto v tekstu. Pri vsaki sliki je treba navesti tudi njeno avtorstvo (avtor je lahko pisec prispevka ali kdo drug). Pri portretni fotografiji je potrebno navesti tudi imena oseb v polni

obliki (ime in priimek), in sicer z začetno navedbo "Od leve proti desni:... ". Avtor prispevka mora uredništvu predložiti pisne izjave oseb na portretni fotografiji, da se strinjajo z javno objavo fotografije v Knjižničarskih novicah. Slikovno gradivo lahko avtorji priložijo tudi v JPG ali TIF formatu.

Z oddajo prispevka uredništvu se šteje, da avtor soglaša z objavo svojega prispevka v tiskani in elektronski obliki Knjižničarskih novic.

Pošiljanje prispevkov

Prosimo, da članke in prispevke pošljete uredništvu publikacije v elektronski obliki, in sicer na naslov icb@nuk.uni-lj.si. Pošljete jih lahko tudi na disketi ali CD-ROM-u na naslov Narodna in univerzitetna knjižnica, Informacijski center za bibliotekarstvo, Turjaška 1, 1000 Ljubljana. Prispevkov ne honoriramo!